

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

на тему:

**Підготовка фахівців зі спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
в умовах розвитку цифрового суспільства**

Виконала:

студентка II курсу магістратури,
група МІС-51-23з
спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»

Коваленко Юлія Сергіївна

Науковий керівник:

в.о. завідувача кафедри артменеджменту
та івент-технологій, докторка наук з
соціальних комунікацій, професорка
Добровольська Вікторія Василівна

Рецензент: в.о. завідувача кафедри
психології та гуманітарних дисциплін,
доктор історичних наук, професор

Литвин Сергій Харитонович

Допущено до захисту:

протокол засідання кафедри

№4 від 20 листопада 2024 р.

в.о. завідувача кафедри артменеджменту

та івент-технологій

_____ **Вікторія ДОБРОВОЛЬСЬКА**

АНОТАЦІЯ

Коваленко Ю. С. Підготовка фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в умовах розвитку цифрового суспільства. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Об'єкт дослідження – підготовка фахівців у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – особливості підготовки фахівців з інформаційної діяльності, бібліотечної та архівної справи, а також роль самоосвіти та саморозвитку в їхньому професійному становленні.

Мета роботи – обґрунтування теоретичних, та практичних засад підготовки фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в умовах розвитку цифрового суспільства та окреслення перспективних напрямів, що забезпечують їхню професійну діяльність і розвиток.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та практичні аспекти формування професійних компетентностей фахівців у галузі інформаційної діяльності. Робота спрямована на вивчення процесів підготовки фахівців у закладах вищої освіти в умовах цифрової трансформації та підвищення ролі цифрових технологій. Проведено аналіз освітніх програм, методів та підходів до формування професійних компетенцій. З'ясовано важливість використання інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових інструментів, а також інтеграції штучного інтелекту у бібліотечно-інформаційну діяльність. Акцентовано увагу на цифрових технологіях, саморозвитку та самоосвіті фахівців. Підкреслено, що процес самоосвіти як форми організації і реалізації є способом поглибленого вивчення галузі знань.

Ключові слова: підготовка фахівців, заклад вищої освіти, бібліотечна справа, інформаційне суспільство, професійна діяльність, цифрова компетентність, саморозвиток, самоосвіта.

ANNOTATION

Kovalenko Y.S. Training of specialists in the specialty "Information, library and archival affairs" in the conditions of the development of a digital society. – Qualification work on manuscript rights.

Object of research– training of specialists in institutions of higher education.

The subject of research – peculiarities of training specialists in information activities, library and archival work, as well as the role of self-education and self-development in their professional development.

The purpose of the work–substantiation of the theoretical and practical foundations of the training of specialists in the specialty "Information, library and archival affairs" in the conditions of the development of a digital society and the outline of promising directions that ensure their professional activity and development.

In the final qualification work, the theoretical and practical aspects of the formation of professional competences of specialists in the field of information activities are investigated. The work is aimed at studying the processes of training specialists in institutions of higher education in the conditions of digital transformation and increasing the role of digital technologies. The analysis of educational programs, methods and approaches to the formation of professional competences was carried out. The importance of the use of information and communication technologies, digital tools, as well as the integration of artificial intelligence in library and information activities has been clarified. Attention is focused on digital technologies, self-development and self-education of specialists. It is emphasized that the process of self-education as a form of organization and implementation is a way of in-depth study of the field of knowledge.

Keywords: specialist training, higher education institution, librarianship, information society, professional activity, digital competence, self-development, self-education.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1 Стан наукової розробленості теми та джерельна база дослідження.....	9
1.2 Система вищої освіти в Україні.....	12
1.3 Понятійний апарат.....	21
Висновки до розділу 1.....	26
Розділ 2. ФАХОВА ПІДГОТОВКА В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ.....	28
2.1 Формування цифрової компетентності фахівця з бібліотечно-інформаційної справи.....	28
2.2. Підготовка здобувачів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у ЗВО на прикладі Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.....	40
Висновки до розділу 2.....	52
Розділ 3. ІНСТРУМЕНТИ САМОРОЗВИТКУ: МОТИВАЦІЯ, РЕФЛЕКСІЯ ТА МЕТОДИ САМООСВІТИ.....	54
3.1 Мотивація, самодисципліна та рефлексія як чинники професійного зростання.....	54
3.2 Методи самоосвіти: сучасні виклики і можливості.....	63
Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ переживає період інтенсивного розвитку інформаційних технологій, що неминуче впливає на функціонування та розвиток різноманітних галузей людської діяльності. Однією з таких галузей є інформаційна, бібліотечна та архівна справа, яка набуває особливого значення в умовах сучасного інформаційного суспільства. Сучасність базується на знаннях та інформації, тому зростає потреба у висококваліфікованих спеціалістах, здатних не тільки оперувати великими обсягами інформації, а й забезпечувати її збереження, структурування та доступність. Актуальність теми дослідження полягає в необхідності адаптації фахівців даного профілю до нових викликів, що випливають з швидкого розвитку інформаційних технологій, змін в інформаційному середовищі та вимог суспільства до зберігання, обробки та поширення інформації.

Мета дипломної роботи: полягає в обґрунтуванні теоретичних, та практичних засад підготовки фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в умовах розвитку цифрового суспільства та окреслення перспективних напрямів, що забезпечують їхню професійну діяльність і розвиток.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку і розв'язання наступних **завдань:**

- здійснити аналіз наукової розробленості теми та джерельної бази дослідження;
- висвітлити систему вищої освіти в Україні;
- простежити процеси підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи;
- окреслити перспективні напрями формування та набуття цифрової компетентності фахівцями бібліотечно-інформаційної справи;
- обґрунтувати переваги самоосвіти та саморозвитку як безперервного процесу удосконалення професійних і особистісних якостей

фахівця, а також надати практичні рекомендації, які допоможуть зберігати високу мотивацію, організованість та систематичність навчання.

Об'єктом дослідження є підготовка фахівців у закладах вищої освіти.

Предметом дослідження є особливості підготовки фахівців з інформаційної діяльності, бібліотечної та архівної справи, а також роль самоосвіти та саморозвитку в їхньому професійному становленні.

Методологія дослідження базується на поєднанні загальнонаукових, та спеціальних методів і підходів, які дозволяють комплексно розглянути проблему підготовки фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в умовах сучасного інформаційного суспільства. Зокрема, аналіз і синтез було застосовано для вивчення наукових джерел, освітніх програм і нормативних документів, пов'язаних із підготовкою фахівців; спостереження – для аналізу практичного впровадження освітніх програм. Системний підхід забезпечує цілісний аналіз системи підготовки фахівців, включаючи її елементи (освітні програми, компетенції, методи навчання) та взаємозв'язки між ними; компетентнісний підхід орієнтує на визначення ключових компетенцій, які мають формуватися у процесі навчання відповідно до потреб інформаційного суспільства; акмеологічний підхід фокусується на вивченні саморозвитку, самодисципліни та безперервного навчання як інструментів професійного росту; інноваційно-цифровий підхід включає використання інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних освітніх методик у підготовці фахівців.

Комплексне застосування зазначених підходів і методів дозволило: виявити сучасні вимоги до підготовки фахівців у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи; розробити рекомендації для вдосконалення освітніх програм із урахуванням цифрових трансформацій; поглибити розуміння ролі саморозвитку та мотивації у професійному становленні фахівців.

Джерельна база дослідження складається з нормативно-правових актів: Законів України: «Про вищу освіту», «Про електронні документи та

електронний документообіг», «Про бібліотеки і бібліотечну справу»,; розпоряджень, постанов Кабінету міністрів України: «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»; статутів закладів та організацій: Статут Національного агентства забезпечення якості вищої освіти, Статут Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; національних стандартів, наукових праць, монографій, навчально-довідкових видань, матеріалів науково-практичних конференцій, низки наукових праць вітчизняних науковців, публікацій у наукових продовжуваних та періодичних виданнях. Зокрема, праці Хрущ С. О. «Компетентності бібліотечного фахівця як чинник формування інноваційного медіапростору» [59], Мудрохи В. О. «Особливості формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» [32], Кудлая В. О., Петрової І. О. «Фахова підготовка в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Маріупольському державному університеті: 20 років досвіду» [24], Бачинської Н. А. «Запровадження освітньо-професійних програм спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: традиції та інновації» [2], Ржечицької С. А. Проблеми та переваги дистанційного навчання в мистецьких закладах вищої освіти [50]. До дослідження залучалися також матеріали, розміщені на сайтах та у репозитаріях провідних інформаційних установ та закладів вищої освіти. Зокрема, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Результати роботи можуть бути використані для вдосконалення освітніх програм у закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Зокрема, запропоновані підходи та рекомендації сприятимуть: формуванню сучасних компетенцій, необхідних для успішної професійної діяльності в умовах розвитку цифрового суспільства; розробленню методик інтеграції

інноваційних технологій у навчальний процес; підвищенню ефективності самонавчання та саморозвитку майбутніх фахівців; адаптації освітніх програм до викликів цифрової трансформації; вдосконаленню методів мотивації студентів до професійного самовдосконалення.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні комплексного підходу до підготовки фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в умовах сучасного інформаційного суспільства. Зокрема: проведено систематизацію сучасних вимог до професійних компетенцій фахівців у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи, з урахуванням викликів цифрової трансформації; висвітлено підходи до формування освітніх програм, які інтегрують інноваційні технології, методи самонавчання та саморозвитку з метою підготовки конкурентоспроможних кадрів; акцентовано увагу на вивченні ролі мотивації, самодисципліни та культури самонавчання у професійному становленні фахівців інформаційної сфери.

Апробація роботи. Окремі результати та висновки, отримані в ході проведеного дослідження, були опубліковані у збірниках конференцій: VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи» [20], II Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю «Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі» [21]. Участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених «Бібліотека, книга та медіа в сучасній культурі», доповідь на тему «Самоосвіта як безперервний процес удосконалення».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи становить 84 сторінки, з них основний текст роботи – 72 сторінки, список використаних джерел – 8 сторінок (64 назви).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробленості теми та джерельна база дослідження

У сучасній науковій парадигмі спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» набуває дедалі більшого значення, зважаючи на інтенсифікацію процесів цифровізації та глобалізації інформаційного простору. Це зумовлює потребу в комплексному дослідженні як теоретичних, так і практичних аспектів управління інформаційними ресурсами, що охоплюють діяльність бібліотечних, архівних та інформаційних установ. У наукових колах досліджуються питання, пов'язані з адаптацією класичних підходів до інформаційної роботи в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій.

Одним з ключових напрямів сучасних досліджень є інтеграція традиційних методів управління інформацією з новітніми технологіями, що включає розробку інноваційних підходів до організації інформаційних потоків, управління знаннями та забезпечення відкритого доступу до інформації.

У сучасному інформаційному суспільстві роль фахівців у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи є вирішальною для забезпечення ефективного управління інформаційними ресурсами, збереження культурної спадщини та підтримки науково-освітньої діяльності. У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій та збільшенням обсягу інформації, що потребує систематизації, зберігання та доступу, підготовка висококваліфікованих спеціалістів у цій галузі стає одним з найважливіших завдань освітніх закладів і державної політики.

Фахівці, які працюють у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи, повинні володіти глибокими знаннями у сфері управління

інформацією, бути компетентними в питаннях цифрової трансформації та мати практичні навички, що дозволяють ефективно використовувати сучасні технології. Зокрема, це включає вміння працювати з автоматизованими системами управління бібліотечними та архівними ресурсами, електронними базами даних, цифровими архівами та платформами відкритого доступу. Важливо також, щоб фахівці мали навички збереження та захисту інформаційних ресурсів, особливо в контексті кібербезпеки та збереження цифрових документів. Особливо важливим є міждисциплінарний підхід у підготовці фахівців. Вони повинні поєднувати знання з інформаційних наук, інформаційних технологій, права, менеджменту та інших суміжних галузей. Такий підхід дозволяє формувати компетентних професіоналів, які здатні вирішувати складні завдання у сфері управління інформаційними ресурсами на різних рівнях – від місцевих до глобальних.

Підготовка таких фахівців є критично важливою задля забезпечення стійкості та розвитку інформаційної інфраструктури держави, а також для підтримки національної ідентичності через збереження культурної спадщини. В умовах інтеграції у світовий інформаційний простір особливої ваги набуває міжнародний аспект підготовки фахівців, що включає знання міжнародних стандартів та практик, здатність працювати в міжкультурному середовищі та володіння іноземними мовами.

Окрім того, підготовка спеціалістів цієї сфери впливає на розвиток дослідницької діяльності, оскільки бібліотеки та архіви є не лише центрами збереження інформації, але й осередками наукових досліджень, де фахівці активно сприяють доступу до інформаційних ресурсів та створенню нових знань. Відповідно, якість підготовки кадрів безпосередньо впливає на загальний рівень розвитку науки та освіти в країні.

В українському науково-педагогічному середовищі є багато досліджень, присвячених змінам в українській освіті в період повномасштабного вторгнення, зокрема це праці Ніколаєва Є., Рій Г., Шемелинець І. [34]. Розвиток цифрових компетенцій у контексті стрімкого розвитку

інформаційних технологій, у тому числі використання штучного інтелекту (далі – ШІ), досліджують Романишин Ю. [52], Гончарова І. П. [10], Любович А.А., Єсіна О.Г. [26], Тур О.М. [58] Дем'янюк, Л. М. [13], Івашкевич О. [17], Маранчак М. [30]. Поняття документ та документальна комунікація розглядали науковці Швецова-Водка Г.М. [63], Палєха Ю.І.[41], Збанацька О. М. [16], Ломачинська І.М. [25]. А питання інформаційного суспільства та його розвитку, у т.ч. інформатизації цікавили дослідників Даніл'ян В.О.[12], Бебика В.М.[3], Макарову А. М. [29], Пунченко О. П, Лазаревич А. А. [49]. У цьому розрізі науковці не обходили поняття «цифрова культура», її дефініції розглянуті у працях Соколова Г.Б. [54], Бензелюка О.В. [4]. Праці Чалого І.В. у співавторстві з Бутенко Т.А. [61] та Ляшенко О. разом з Литвиною С. [28] містять інформацію про державні освітні портали, їх важливість у розвитку компетентностей фахівців.

Основу нашого дослідження становлять нормативно-правові акти, а саме закони України: «Про вищу освіту», «Про бібліотеки і бібліотечну справу»; розпоряджень і постанов Кабінету Міністрів України, зокрема, «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»; статутів закладів та організацій, серед яких Статут Національного агентства забезпечення якості вищої освіти, Статут Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Джерельну базу становлять національні стандарти, наукові праці, монографії, навчально-довідкові видання, матеріали науково-практичних конференцій, численні наукові праці вітчизняних науковців, а також публікації у наукових продовжуваних та періодичних виданнях. У межах дослідження використано матеріали, розміщені на вебсайтах і в репозитаріях провідних інформаційних установ та закладів вищої освіти (далі – ЗВО), зокрема Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі – НАКККіМ) та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

1.2. Система вищої освіти в Україні

Устрій вищої освіти складається з мережі ЗВО, що забезпечують наукову, практичну та професійну підготовку. Система має багаторівневу структуру та відповідає європейським стандартам, оскільки Україна є частиною Болонського процесу. Цей процес орієнтований на інтеграцію систем вищої освіти в Європі, що сприяє визнанню дипломів і забезпечує міжнародну академічну мобільність студентів.

В Україні функціонують такі типи ЗВО:

- університет;
- академія, інститут;
- коледж.

Підготовка фахівців здійснюється за програмами на різних рівнях освіти, а саме:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень.

Надамо характеристику кожного з них.

Початковий рівень відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій. Результатом завершення такого рівня освіти є отримання ступеня молодшого бакалавра.

Перший рівень. Задля здобуття ступеня бакалавра до ЗВО приймаються особи з повною загальною середньою освітою. У 2024 році втретє на заміну зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) було проведено національний мультипредметний тест (НМТ) задля забезпечення прозорого доступу до вищої освіти для вступників. Тривалість навчання зазвичай триває 3-4 роки. Результатом завершення першого рівня освіти є здобуття ступеня бакалавра.

Другий рівень передбачає вступ до ЗВО на основі складання єдиного вступного іспиту (ЄВІ) або єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ). Тривалість навчання становить 1-2 роки. Програми магістратури зосереджені на більш глибокому вивченні спеціальності та науково-дослідній роботі.

Третій (освітньо-науковий або освітньо-творчий) рівень завершується присудженням ступеня доктора філософії або доктора мистецтва. Навчання на цьому рівні триває 3-4 роки. Ступінь доктора філософії присуджується разовою спеціалізованою вченою радою ЗВО або наукової установи на основі успішного опанування здобувачем освітньо-наукової програми та захисту дисертації. Ступінь доктора мистецтва присуджується спеціалізованою радою з присудження цього ступеня в закладах мистецького спрямування за результатами опанування здобувачем освітньо-творчої програми та публічного захисту творчого мистецького проєкту в порядку, що встановлений Кабінетом Міністрів України.

Розгляньмо форми навчання: їх види і особливості. Форми здобуття вищої освіти в Україні відзначаються різноманітністю та пристосовані до задоволення освітніх потреб різних категорій студентів, враховуючи їхні індивідуальні можливості та життєві обставини. Нижче наведемо докладний аналіз основних форм навчання.

1. Очна форма навчання.

Основна характеристика – відвідування занять у ЗВО. Навчання складається із лекцій, семінарських і практичних занять. Здобувач, обравши цей формат, проходить навчання не менше 30 тижнів на рік.. Наприкінці семестру передбачено контрольні заходи – заліки, іспити, виконання курсових робіт.

2. Заочна форма навчання

Заочна форма навчання призначена для тих, хто поєднує навчання з трудовою діяльністю або іншими обов'язками. Здобувачі освіти зазвичай відвідують заняття лише під час сесій, у проміжках між якими здійснюється

самостійне опанування навчального матеріалу. Близько 70–80 % теоретичного матеріалу відводиться на самостійне опрацювання, тоді як екзаменаційний період триває від 30-40 днів. Водночас проміжок між завершенням навчальних занять і початком контрольних заходів має становити щонайменше один місяць.

3. Дистанційна форма навчання

Дистанційна форма навчання забезпечує здобуття освіти через інтернет, що усуває необхідність фізичної присутності студента у ЗВО. Ця форма дає змогу навчатися незалежно від місця перебування. Передбачено, що здобувач буде опановувати за допомогою цифрових сервісів, зокрема електронних підручників, онлайн-тестувань, програм віддаленого зв'язку, тощо.

4. Дуальна форма освіти

Це форма, що поєднує теоретичне навчання з практичною підготовкою за місцем роботи. Вона спрямована на підвищення покращення рівня якості професійної підготовки методом співпраці між ЗВО та підприємствами, де студенти здобувають практичний досвід. Здобувачі освіти частину часу проводять у ЗВО, де отримують теоретичні знання, а іншу частину – на підприємстві, де вони застосовують ці знання на практиці. Практичний компонент навчання може складати від 30% до 70% загального часу навчання, залежно від спеціальності та конкретної програми. Вимогою є укладення відповідного договору між ЗВО і підприємством, у якому сторони визначають:

- умови оплати праці та працевлаштування;
- очікувані результати навчання за місцем роботи;
- порядок оцінки здобутих результатів.

5. Мережева форма

Це підхід, який передбачає використання цифрових технологій і мережевих ресурсів для забезпечення навчання. Ця форма є гнучкою та

дозволяє організувати освітній процес як у межах одного ЗВО, так і з залученням інших ЗВО або організацій, що надають освітні послуги.

Ефективне функціонування ЗВО значною мірою залежить від чіткого порядку та умов формування їх фінансових ресурсів. Важливо враховувати, що джерела фінансування ЗВО визначаються передусім їхньою формою власності.

Згідно з статтею 71 Закону України «Про вищу освіту», «фінансування державних ЗВО здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень. Фінансування комунальних ЗВО здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України та інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансування приватних ЗВО здійснюється їх засновниками та з інших джерел, не заборонених законодавством.» [44]

Таким чином, фінансування здійснюється за допомогою державного фінансування, контрактного навчання, грантів та міжнародних програм, спонсорської підтримки, доходів від додаткових послуг і наукової діяльності. Ці форми фінансування забезпечують функціонування і розвиток ЗВО та сприяють доступу студентів до якісної освіти.

На нашу думку, окрему увагу треба приділити процесу атестації. Задля проведення атестації здобувачів освіти різних ступенів створюється атестаційна комісія, до складу якої можуть входити представники роботодавців та їх асоціацій. Правила організації таких комісій визначаються положенням, затвердженим вченою радою відповідного ЗВО. Важливо зазначити, що у разі виявлення порушень академічної доброчесності, рішення про присвоєння кваліфікації може бути скасовано.

Атестація для здобуття ступеня доктора філософії відбувається за допомогою публічного захисту результатів дослідження у формі дисертації перед одноразовою спеціалізованою вченою радою. Відповідно до чинного законодавства, тексти дисертацій, а також рецензії та відгуки на них публікуються на офіційному сайті ЗВО або наукової установи. Додатково розміщується інформація про склад спеціалізованої ради, дату, час і місце проведення захисту.

Після успішного опанування освітньої програми та завершення процесу атестації здобувач отримує відповідний документ.

Міністерство освіти і науки України, у співпраці з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), розробляє та затверджує стандарти вищої освіти для кожного рівня освітньої підготовки та для кожної спеціальності. Ці стандарти слугують основою для оцінки якості змісту та результатів освітньої діяльності, сприяючи підвищенню якості навчання та забезпеченню академічної мобільності студентів[53].

Протягом п'яти років діяльності НАЗЯВО було акредитовано 10286 освітніх програм у 491 ЗВО в Україні. Цей період був позначений значними викликами, зокрема два роки пандемії Covid-19 та вже понад два роки повномасштабного вторгнення [1].

Слід підкреслити, що освітні програми розробляються представниками ЗВО на основі відповідних стандартів. Вони визначають основні цілі, зміст та структуру навчального процесу в конкретній галузі знань. Регулярне оновлення таких програм спрямоване на врахування змін у суспільстві та науково-технічному середовищі, що забезпечує їх актуальність та відповідність запитам здобувачів відповідно до потреб сучасного ринку праці.

Наприкінці 2022 року під час засідання Уряду була представлена програма «Освіта 4.0: український світанок». Розробники програми зазначають, що вона базується на ключових засадах Плану відновлення та спрямована на створення протягом десяти років освітньої системи, яка

гармонійно поєднує український та європейський освітні простори, відповідно до викликів Індустрії 4.0. Програма відображає завдання та показники для сфери освіти та науки, зокрема акцентуючи на відновленні після війни, підвищенні довіри до наукової, освітньої діяльності університетів та на створенні новітньої інфраструктури та сучасної мережі вищої освіти.

У межах програми «Освіта 4.0» поставлено низку завдань щодо інтеграції до європейського освітнього та наукового просторів, серед яких – «узгодження освітнього та наукового законодавства, а також державної політики України з нормами ЄС» [35].

Освіта 4.0 – це освітня концепція, яка використовує сучасні технології для покращення навчального процесу та підготовки студентів до життя в цифровому світі. Вона ґрунтується на принципах гнучкості, індивідуального підходу, співпраці та розширеного навчання. Основна мета Програми – не лише підготовка студентів до цифрової економіки та автоматизації праці, а й формування громадян, здатних діяти в сучасному світі, критично і творчо мислити, а також розвивати навички самовдосконалення.

Таким чином, у результаті реалізації «Освіта 4.0: український світанок» очікується суттєвий вплив на економіку шляхом збереження та розширення інтелектуального потенціалу. Адже важливо регулярно аналізувати потреби і проблеми, з якими стикаються особи та освітні заклади на цьому етапі. По-друге, важливо закласти підґрунтя для трансформації системи вищої освіти через модернізацію мережі ЗВО. По-третє, слід створити систему збалансованого доступу до вищої освіти, яка забезпечить можливість навчання для осіб, постраждалих від війни, і водночас підвищить вимоги до рівня підготовки вступників. Також необхідно посилити взаємодію між вищою освітою, ринком праці та роботодавцями.

На думку групи авторів аналітичного звіту «Вища освіта в Україні: зміни через війну», окрім прямих партнерств між університетами та бізнесом, необхідний подальший розвиток інструментів інституційної підтримки цих

зв'язків, таких як врахування вимог роботодавців у стандартах вищої освіти, дуальна освіта. Важливим є процес узгодження змісту професійних та освітніх стандартів [34].

У рамках анкетування, проведеного дослідницею Романишин Ю., було досліджено, які основні компетентності, на думку викладачів і студентів, є важливими для Освіти 4.0. За результатами опитування, 90% викладачів і 70% студентів вважають, що інформаційно-цифрові компетентності відіграють основну роль у цій царині. Романишин Ю. визначено найбільш важливі компетентності для Освіти 4.0: комунікація (80% викладачів і 65% студентів), цифрові навички, рефлексія (70% викладачів і 60% студентів), креативність, вміння працювати з ІКТ (75% викладачів і 90% студентів), а також наявність м'яких навичок (65% викладачів і 50% студентів) [52].

На думку Гончарової І.П., задля впровадження концепції Освіти 4.0 потрібно забезпечити здобувачам доступ до сучасних технологій та відповідної інфраструктури. Науковиця зазначає, що основними технологіями, що використовуються в Освіті 4.0, є віртуальна реальність, машинне навчання, ШІ та інші [10].

Наразі ШІ стає невід'ємним складником інформаційно-освітнього простору сучасної вищої школи. Системи, що ґрунтуються на ШІ, стають невід'ємною частиною сучасного світу і значно впливають на подальший соціокультурний розвиток людства. У цьому векторі важливого значення набуває дослідження використання ШІ в освітньому середовищі вищої школи, адже без їхнього застосування неможливо ефективно підготувати висококваліфікованих спеціалістів, які будуть конкурентоспроможними на сучасному ринку праці [26].

За дослідженням Тур О.М., 80% викладачів ЗВО обізнані про існування ChatGPT, і з них майже 70% висловлюють занепокоєння щодо його впливу на освітній процес. Вони вважають, що студенти здебільшого використовують чат-бот для списування, не вдаючись у глибокий аналіз

згенерованого ШІ матеріалу. При цьому 30% опитаних викладачів вважають, що ChatGPT слід заборонити [58].

Пропонуємо докладніше розглянути використання ШІ у бібліотечній справі. У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки відіграють важливу роль як провідники доступу до культурної спадщини. У зв'язку зі активним розвитком інформаційних технологій зростає потреба в модернізації традиційних бібліотечних послуг відповідно до запитів сучасних користувачів. Однією з інноваційних технологій, що кардинально трансформує сферу бібліотечного обслуговування, є використання нейронних мереж, також відомих як мовні моделі штучного інтелекту. Актуальність теми в українському бібліотечному середовищі досліджували, зокрема, Дем'янюк Л. М. [13], Гуралюк А.Г.[11], Маранчак М. [30].

Серед провідних бібліотечних асоціацій та організацій, що вже розпочали визнання ролі ШІ розвитку бібліотечної галузі, варто згадати Міжнародну федерацію бібліотечних асоціацій та установ (IFLA), Канадську федерацію бібліотечних асоціацій (CFLA), Американську бібліотечну асоціацію (ALA) та Австралійську бібліотечно-інформаційну асоціацію (ALIA) [13].

На думку Маранчака М., нейромережа ChatGPT 3.5 може використовуватись задля автоматизації методичних завдань, таких як створення інструкцій і посібників для навчання нових співробітників та покращення комунікаційних процесів. Вона також може надавати консультації читачам щодо вибору літератури та досліджень, автоматично рекомендувати книги на підставі аналізу читацьких уподобань і прочитаних творів, а також підтримувати науковців і дослідників у пошуку необхідних ресурсів для їхніх досліджень [30].

ChatGPT може бути ефективним помічником у бібліотечній сфері, забезпечуючи підтримку в різних аспектах роботи бібліотеки. Зокрема може допомагати користувачам у виборі книг, рекомендуючи літературу на основі їхніх вподобань та попереднього читання. Він також може відповідати на

запити щодо конкретних тем або жанрів, підвищуючи ефективність взаємодії з читачами. ChatGPT може надавати допомогу науковцям і дослідникам, допомагаючи їм знайти необхідні ресурси для їхніх досліджень.

Також цей ШІ може бути корисним для навчання бібліотекарів новим технологіям або методам роботи. Він може надавати відповіді на питання щодо роботи з певними інструментами або системами, сприяючи професійному розвитку персоналу. На підставі аналізу даних про використання бібліотечних ресурсів, ChatGPT може пропонувати персоналізовані рекомендації користувачам, збільшуючи їхню залученість і задоволеність від користування бібліотекою.

ChatGPT може допомогти у спілкуванні з користувачами через чат-боти на вебсайті бібліотеки, відповідаючи на типові запитання, такі як години роботи, розташування книжок, або умови користування бібліотекою. Це знижує навантаження на персонал і забезпечує швидке реагування на запити користувачів.

Дем'янюк М.Л. зазначає, що незважаючи на перспективи та переваги використання ШІ, перегляд останніх зарубіжних публікацій свідчить, що більшість бібліотек поки що стикаються з обмеженими можливостями для впровадження таких систем. Серед них авторка виділяє такі: відсутність технічних знань і досвіду серед бібліотечного персоналу щодо роботи з системами ШІ; недостатнє фінансування для розробки або придбання таких систем; висока вартість їх створення та обслуговування; нестабільне електропостачання, особливо в країнах, що розвиваються; внутрішні складнощі у розробці систем експертного або ШІ; обмежені можливості природної мови; і мала кількість експертів зі ШІ серед постачальників бібліотечних автоматизаційних систем [13].

1.3. Понятійний апарат

Основною умовою діяльності ЗВО є організація освітнього процесу, який охоплює планування, структурування та проведення навчання. Метою закладів є надання освітніх послуг тим, хто прагне здобути відповідний рівень освіти. Відповідно освітній процес завершується отриманням кваліфікації, що підтверджує опанування компетентностей згідно з державними стандартами вищої освіти, підтверджується офіційним документом.

Навчання здобувача освіти відбувається відповідно до галузі знань та спеціальності в її межах. Спеціальністю називають предметну область науки і освіти, що об'єднує споріднені освітні програми.

Наша кваліфікаційна робота базується на розгляді спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Таким чином, вважаємо, що доцільно розглянути поняття, що входять в основу спеціальності.

«Бібліотечна справа – галузь інформаційної, культурної та освітньої діяльності суспільства, спрямована на створення і розвиток мережі бібліотек, формування, опрацювання, упорядкування та зберігання бібліотечних фондів, організацію бібліотечного, інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки, підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у галузі бібліотечної справи, наукове та методичне забезпечення розвитку бібліотечної діяльності»[42].

В Енциклопедії сучасної України наведено таке визначення терміну: «бібліотечна справа – галузь соціокультурної діяльності, що стосується всіх питань функціонування бібліотек. Вона включає бібліотечну політику, науку, освіту, практику, законодавче, фінансове, матеріально-технічне, організаційне, кадрове забезпечення» [5].

Бібліотеки виконують роль ланок, що забезпечують взаємозв'язок між різними формами грамотності, типами культур, а також між поколіннями, які сформувалися в різних інформаційних середовищах. Вони об'єднують різні

види інформаційних ресурсів, сприяючи їх ефективному використанню та доступності [39].

Тарасенко Р.В. розглядає такі види бібліотек: державну бібліотеку та центральні бібліотеки. Так державною науковиця називає бібліотеку загальнодержавного значення, ацентральні бібліотеки тлумачить як головні бібліотеки регіонів [57].

Архівна установа, архів, архівний підрозділ, архівний відділ – «це відповідно установа чи структурний підрозділ, що забезпечує облік і зберігання архівних документів, використання відомостей, що в них містяться, та формування Національного архівного фонду і/або здійснює управління, науково-дослідну та інформаційну діяльність у сфері архівної справи і діловодства» [47].

У контексті розгляду сучасного інформаційного простору, маємо розглянути термін «цифровізація». Кириченко М. О. трактує цифровізацію як процес, при якому передбачено організацію електронного комунікаційного обміну між електронно-цифровими пристроями, засобами і системами. [19] Отже, цифровізація є важливою частиною сучасного суспільства. В умовах швидкого розвитку технологій важливо враховувати нові ризики. Отже, використання цифрових технологій вимагає створення чітких вимог до конфіденційності інформації.

На даний момент існує кілька визначень терміну «електронний документ», закріплених у нормативних актах. Загальне визначення міститься в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг». Згідно зі статтею 5 цього закону, електронний документ – це «документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа» [45]

ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості» надає наступне визначення: електронний документ – це «документ, інформація в якому подана у формі електронних

даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки» [14].

Отже, можна простежити «еволюцію» терміну. Ми вважаємо, нові визначення мають більш точне і детальне наповнення, забезпечуючи чітке окреслення змісту поняття.

Оскільки здобувач освіти стає фахівцем, у процесі практичного застосування теоретичних знань він стикається з рядом суто професійних понять.

Так, Швецова-Водка Г.М. розглядає з них такі: документальна комунікація, документально-бібліографічні потреби, документний потік, документний масив [63].

Недокументальна комунікація – це та комунікація, що здійснюється без допомоги документа [63].

Документальна комунікація – передача інформації від комуніканта до реципієнта здійснюється за допомогою документа, який виконує роль каналу комунікації [63].

Документальна потреба – це та потреба, виникає на основі інформаційної потреби, і задоволення документальної потреби призводить до задоволення інформаційної потреби [63].

Документально-бібліографічні потреби – це потреби, що призводять до виникнення бібліографічних потреб [63].

Документний потік – це множина документів, які виникають і діють у суспільстві у певний короткий проміжок часу, із зафіксованими початковою та кінцевими датами [63].

Документний масив – це множина документів, нагромаджених у суспільстві протягом тривалого проміжку минулого часу [63].

Палєха Ю.І. розглядає ряд термінів, зокрема документація, документаційний фонд установи, класифікування, та інші [41].

Документація – сукупність службових документів, об'єднаних за ознакою належності до певної галузі, сфери, напряму діяльності установи чи її підрозділу [41].

Документаційний фонд установи – фонд службових документів, який установа накопичила внаслідок своєї діяльності, склад і процес формування якого визначають нормативні документи [41].

Класифікування – систематизоване ідентифікування та розташовування напрямків ділової діяльності і (або) службових документів згідно з категоріями відповідно до логічно структурованих умов, методів та процедурних правил, представлених у системі класифікації [41].

Передавання службових документів до архіву або вилучання їх для знищення – певні процеси, пов'язані зі зберіганням, знищенням та передаванням службових документів, документально оформлених у номенклатурах справ або інших засобах [41].

Збанацька О. М. зазначає, що документна комунікація є процесом руху в суспільстві документованої інформації, яка закріплена на матеріальних носіях [16].

Ломачинська І.М. визначає термін «документально-інформаційна комунікація» як процес комунікації, опосередкований документами у суспільстві, який базується на обміні цими документами між двома або більше суб'єктами інформаційної взаємодії [25].

У контексті процесів глобалізації маємо розглянути терміни «інформаційне суспільство», «інформатизація» та «цифрова культура».

Даніл'ян В.О. зазначає, що інформаційне суспільство виникає внаслідок нової соціальної революції, спричиненої стрімкою конвергенцією інформаційних та комунікаційних технологій [12].

А Бебик В.М. визначає інформаційне суспільство як сучасну форму соціальної організації, що характеризується рівнем розвитку інформаційної культури, що включає створення, обробку та використання інформації [3].

Дефініції терміну «інформатизація» розглядали Макарова А. М. [29] та Пунченко О. П у співавторстві з Лазаревич А. А.[49].

Таким чином, Макарова А.М. характеризує інформатизацію як масштабний процес, що застосовується у всіх сферах суспільного життя та спрямований на задоволення інформаційних потреб населення, а також на створення потужної телекомунікаційної інфраструктури [26].

А Пунченко О. П у співавторстві з Лазаревич А. А. визначають її як:

- альфу й омегу функціонування інформаційного ринку.
- стійкий процес інформаційного розвитку [49].

Дефініції терміну «цифрова культура» цікавлять науковців не менше.

Соколова Г.Б. розуміє цифрову культуру як ресурс суспільства знання, яка забезпечує набором цифрових інструментів задля організації нових відносин інформації [54].

Бензелюк О.В. розуміє цифрову культуру здатністю і вміннями фахівця успішно використовувати їх в роботі. Насамперед, це стосується роботи з базами даних, комп'ютерного моделювання, машинного навчання, статистичного аналізу, роботи з графічними редакторами та ін. [4].

Далі розглянемо терміни «інформаційна потреба», «інформаційний запит», «інформаційна діяльність».

Коновал Н.В. у своїй дисертації зазначає, що Бородиня В. І. розглядає інформаційні потреби як специфічні форми ставлення до об'єкта потреби — інформації, що проявляються у прагненні застосовувати її як продукт праці. Науковці Гіляревський Р. та Чорний О. зазначають, що інформаційна потреба є усвідомленою необхідністю в інформації, яка виникає з метою вирішення конкретного завдання[23].

Інформаційний запит визначається як правомірна можливість громадянина або юридичної особи до розпорядника інформації щодо надання публічної інформації, яка перебуває у його володінні [64].

Інформаційний запит – письмово або усно сформульована користувачем вимога на отримання певного інформаційного запиту, що виражає його конкретну інформаційну потребу [18].

Не менш важливими є терміни «інформаційна послуга» та «інформаційний продукт». Варенко В.М. визначає інформаційний продукт як комплекс документованої інформації, відомостей, даних і знань, які спрямовані на задоволення інформаційних потреб користувачів. Інформаційна послуга трактується як процес отримання та надання користувачеві доступу до інформаційних продуктів [8].

Висновки до розділу 1

У першому розділі було виконано опис стану наукової розробленості теми, що включає в себе огляд ключових праць та результатів досліджень. Серед них дослідження Тур О.М та Любович А.А. у співавторстві з Єсіною О.Г. про вимоги до української системи освіти у зв'язку з поширенням застосування ШІ як невід'ємного складника інформаційно-освітнього простору сучасної вищої школи. Відображено підхід групи авторів аналітичного звіту «Вища освіта в Україні: зміни через війну» та науковиць Романишин Ю. та Гончарової І. П. до питання реалізації державної програми «Освіта 4.0: український світанок». Розглянуто дослідження, присвячені змінам в українській освіті в період повномасштабного вторгнення, зокрема це праці Ніколаєва Є., Рій Г., Шемелинець І.

Висвітлено понятійний апарат дослідження. Розглянуто ШІ як складник інформаційно-освітнього простору. Відображено його використання у бібліотечній справі, адже з постійним розвитком інформаційних технологій виникає необхідність адаптації традиційних бібліотечних послуг до очікувань і потреб сучасних користувачів. Розглянуто дефініції термінів бібліотечна справа, цифровізація, електронний документ, цифрова культура.

З'ясовано, що підготовка фахівців здійснюється за програмами на різних рівнях освіти, а саме на початковому рівні (короткий цикл) вищої освіти,

першому (бакалаврському) рівні, другому (магістерському) рівні та третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) рівні. Зроблено короткий опис форм навчання та джерел фінансування. З'ясовано, що Міністерство освіти і науки України, у співпраці з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), розробляє та затверджує стандарти вищої освіти для кожного рівня освітньої підготовки та для кожної спеціальності. Ці стандарти слугують основою для оцінки якості змісту та результатів освітньої діяльності, сприяючи підвищенню якості навчання та забезпеченню академічної мобільності студентів. Слід підкреслити, що освітні програми розробляються представниками ЗВО на основі відповідних стандартів.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ З БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СПРАВИ

2.1. Формування цифрової компетентності фахівця з бібліотечно-інформаційної справи

У рамках спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» відбувається підготовка фахівців, здатних забезпечувати ефективне управління інформаційними процесами, що включають збір, обробку, зберігання, організацію та передачу інформації. Ця діяльність вимагає комплексу міждисциплінарних знань, які відображаються у відповідних набутих професійних компетенціях і навичках. Адже діяльність працівників інформаційної сфери охоплює складний комплекс операцій з управління інформаційними потоками, що вимагає теоретичних знань та практичних навичок, здатності аналізувати, систематизувати та інтерпретувати інформацію, а також застосовувати сучасні технології.

Розглянемо перелік навичок інформаційного фахівця:

1. Професійні компетенції. Фахівці володіють фундаментальними знаннями з інформаційних систем і технологій, управління документами та інформаційно-аналітичної діяльності. Особлива увага приділяється роботі з документами та архівами, організації документообігу, створенню електронних архівів та управлінню документами:

– Знання інформаційних систем та технологій: володіння фундаментальними теоріями інформаційних систем, включаючи їх архітектуру, принципи функціонування, структуру баз даних і методи управління інформаційними потоками. Фахівець повинен бути компетентним у розробці, впровадженні та експлуатації сучасних інформаційних систем.

– Управління документами: працівники мають знання щодо принципів документознавства та архівознавства, що включають методології організації

документообігу, зберігання та класифікації документів, створення й ведення електронних архівів. Освоєння цих навичок є критично важливим для забезпечення збереженості інформаційних ресурсів та їхньої доступності.

– Інформаційно-аналітична діяльність: важливою складовою професійної компетенції є здатність здійснювати всебічний інформаційний аналіз, застосовуючи методи кількісного і якісного аналізу даних, що дозволяє опрацьовувати великі обсяги даних.

2. Технічні компетенції фахівця інформаційної сфери базуються на глибоких знаннях сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що використовуються задля управління інформацією в різних організаційних контекстах:

– Впровадження інформаційних технологій: фахівці повинні мати експертні знання у сфері впровадження ІКТ для оптимізації інформаційних процесів, що включає розробку алгоритмів, програмування, налаштування та інтеграцію інформаційних систем у бізнес-процеси.

– Кібербезпека та інформаційна безпека: критично важливою компетенцією є володіння знаннями з кібербезпеки, що включає управління ризиками, оцінку загроз інформаційній безпеці, застосування методів шифрування, забезпечення захисту даних від несанкціонованого доступу.

3. Аналітичні компетенції є центральними в діяльності працівників інформаційної справи, оскільки їхня робота передбачає управління великими обсягами даних та їх інтерпретацію. Такі навички охоплюють здатність до всебічного аналізу та синтезу інформації, використання методів математичного моделювання та статистичних аналізів для прогнозування тенденцій. Критичне мислення дозволяє спеціалістам оцінювати достовірність даних, виявляти потенційні проблеми та приймати обґрунтовані рішення на основі достовірної інформації:

– Аналіз і синтез інформації: фахівець повинен володіти розвиненими навичками аналізу та синтезу інформації, що включає здатність

до систематизації, порівняння і критичної оцінки даних. Це дозволяє виявляти ключові тенденції та закономірності в інформаційних масивах.

– Прогнозування та моделювання: важливим аспектом аналітичної компетенції є здатність до прогнозування, що полягає у використанні методів математичного моделювання та статистичних аналізів для передбачення розвитку інформаційних систем та тенденцій у сфері ІКТ.

– Критичне мислення: фахівець повинен бути здатним до критичної оцінки джерел інформації, ідентифікації потенційних помилок у даних та логічного обґрунтування своїх висновків.

4. Комунікаційні та організаційні компетенції. Здатність до ефективної комунікації та організації інформаційних процесів є невід’ємною складовою професійної діяльності фахівців інформаційної сфери. Комунікаційні навички включають вміння чітко і зрозуміло передавати інформацію, ефективно презентувати дані, вести переговори та надавати рекомендації. Організаційні компетенції передбачають здатність планувати та координувати роботу, керувати інформаційними процесами та проектами, а також ефективно використовувати наявні ресурси:

– Комуникативні навички: фахівець інформаційної сфери має володіти розвиненими навичками вербальної та письмової комунікації для забезпечення чіткої та зрозумілої передачі інформації між учасниками інформаційних процесів. Це включає здатність до ефективної презентації даних, ведення переговорів та формулювання рекомендацій.

– Організаційні компетенції: фахівець повинен вміти планувати, координувати та контролювати інформаційні процеси в організаціях, забезпечуючи своєчасність та ефективність їх виконання. Це включає в себе володіння навичками управління часом, ресурсами та проектами.

– Управління проектами: володіння методологіями управління проектами є необхідною складовою для забезпечення успішної реалізації інформаційних проектів згідно з поставленими цілями і термінами.

5. Правові та етичні компетенції інформаційної діяльності є фундаментальними для забезпечення відповідності професійної діяльності нормативно-правовим актам та моральним нормам. Фахівці інформаційної сфери повинні дотримуватися законодавчих норм, що регулюють обіг інформації, включаючи закони про захист персональних даних, авторське право та інформаційну безпеку. Вони також зобов'язані дотримуватися етичних принципів, таких як конфіденційність, точність і відповідальність за інформацію, яку вони обробляють та передають:

– Знання законодавства: фахівець зобов'язаний знати та дотримуватися національних та міжнародних правових норм у сфері інформаційної діяльності, включаючи закони про захист персональних даних, інформаційну безпеку, авторське право та інші нормативні акти, що регулюють обіг інформації.

– Етичні принципи: етичні компетенції включають дотримання принципів професійної етики, таких як конфіденційність, точність, неупередженість, відповідальність за обробку і поширення інформації.

6. Адаптивність та інноваційність. Здатність до адаптації та впровадження інноваційних підходів є визначальною рисою сучасного фахівця інформаційної сфери:

– Адаптивність до змін. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій фахівець повинен мати високу здатність до адаптації, швидкого навчання новим технологіям та методам роботи.

– Інноваційний підхід: фахівець має бути готовим застосовувати інноваційні рішення, що ґрунтуються на сучасних досягненнях науки і задля підвищення ефективності інформаційних процесів та створення нових підходів до управління інформацією.

Таким чином, працівник інформаційної справи за спеціальністю 029 має бути висококваліфікованим фахівцем, здатним забезпечити комплексне управління інформаційними ресурсами в різних галузях діяльності, забезпечуючи їхню ефективну інтеграцію у сучасні цифрові процеси та

задовольняючи потреби інформаційного суспільства. У сучасних умовах глобальної цифровізації та інтеграції інформаційних технологій в усі аспекти суспільного життя, працівники інформаційної сфери забезпечують стабільність і розвиток організацій за рахунок управління та оптимізації інформаційних процесів. Їхні компетенції стають визначальним чинником успішної адаптації до нових викликів інформаційного суспільства, сприяючи створенню ефективних механізмів зберігання, обробки та передачі інформації.

Мельник С.В. зазначає, що фахівець в інформаційній сфері повинен відповідати вимогам ринку праці й освітніх послуг. Освітній процес має відображати структуру та особливості сучасної професійної діяльності, що вимагає інтеграції інформаційно-аналітичних, інформаційно-управлінських та інформаційно-технологічних компонентів. Дослідник вважає, що основними рисами такої підготовки є розвиток інформаційно-аналітичних навичок, здатність задовольняти різноманітні інформаційні потреби користувачів, впровадження новітніх технологій та глибоке знання підходів у сфері стратегічного та інноваційного менеджменту [31].

Окрім того, на нашу думку, сучасний фахівець інформаційної справи має володіти інформаційною та цифровою грамотністю.

Кільдеров Д. Е. та Гедзик А. А. підкреслюють, що інформаційна грамотність є важливим етапом у розвитку інформаційної компетентності, а формування інформаційної компетентності розпочинається вже на етапі першого знайомства людини з інформаційно-комунікаційними технологіями та їх використанням у повсякденному житті [9].

Розман І.І. та Петрова А.В. визначають цифрову грамотність як комплекс навичок, знань і вмінь, що є необхідними для ефективної діяльності і життя в цифровому суспільстві. Це включає різні аспекти використання цифрових технологій та Інтернету є важливим як для особистісного розвитку і для досягнення професійного успіху [51].

Окрім того, авторки відзначають, що професійний розвиток починається у процесі навчання у ЗВО, а цифрова компетентність забезпечує можливість адаптуватися до нових технологій та інструментів у професійній діяльності [51].

Однак, для формування цифрової компетентності у здобувачів варто зосередитись на проблемно-орієнтованих і аналітичних навичках, які включають здатність вирішувати завдання за допомогою цифрових інструментів та аналізу даних. Розвиток умінь цифрового аналізу дозволяє студентам ефективно інтерпретувати та аналізувати дані з використанням різних аналітичних інструментів і методів.

На нашу думку, критично важливою є комунікаційна. Вона охоплює здатність спілкуватися, співпрацювати і обмінюватися інформацією.

У свою чергу креативна компетентність або як її називають – креативність – сприяє здатності створювати, редагувати і розповсюджувати контент у цифровому форматі, що включає тексти, графіку, відео, аудіо, біографічні дані та електронні форми. Навички у забезпеченні безпеки особистих даних і інформації в онлайн-середовищі, зокрема використання паролів, антивірусного програмного забезпечення та захисту від шахрайства, є важливими для ефективної професійної діяльності.

У доповнення до наведеного, важливо підкреслити, що розвиток комунікаційних та креативних компетентностей вимагає інтеграції сучасних методів навчання та практичних вправ, які зосереджені на реальних сценаріях і завданнях. Це охоплює практичні заняття, де здобувачів можуть набути досвіду у створенні мультимедійного контенту, управлінні інформаційними проектами та вирішенні комунікаційних завдань в умовах реального часу.

Крім того, розвиток цифрових навичок не є обмеженим технічними аспектами. Важливо також включати навчання в області етичного використання інформації, розуміння правових норм, що стосуються

інтелектуальної власності, та формування відповідальної поведінки в онлайн-середовищі.

Застосування критичного мислення у процесі роботи з інформацією, здатність до самоосвіти та безперервного професійного розвитку також є важливими складовими цифрової компетентності. В умовах швидкого технологічного прогресу, професійна адаптація та готовність до впровадження нових інструментів і методик є необхідними для підтримки високого рівня ефективності та інноваційності у професійній діяльності.

Отже, для забезпечення розвитку компетентності у фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, важливо інтегрувати в навчальні програми як теоретичні знання, так і практичні навички, сприяючи таким чином формуванню професіоналів, здатних успішно функціонувати у динамічному цифровому середовищі.

Для подальшого розвитку цифрової компетентності важливо також включати навчання з управління проєктами і робочими процесами в цифровому середовищі. Це передбачає здатність ефективно організовувати і координувати роботи, управляти часом та ресурсами, використовувати сучасні інструменти для планування і моніторингу проєктів.

Важливим аспектом є також формування вмінь у сфері взаємодії з користувачами. Це складається з розвитку умінь у створенні користувацьких інтерфейсів, оптимізації веб-ресурсів та наданні якісної підтримки клієнтам через цифрові канали. Професіонали повинні вміти адаптувати інформаційні продукти та послуги під потреби користувачів, забезпечуючи інтуїтивно зрозумілий доступ до ресурсів та інформації.

Варто також акцентувати на важливості розвитку вмінь у сфері великих даних та штучного інтелекту. Здатність до обробки та аналізу великих обсягів даних, а також використання інструментів ШІ для автоматизації та оптимізації процесів, є критично важливою для сучасних фахівців у інформаційній сфері.

Крім того, зважаючи на глобалізацію і культурну різноманітність, знання іноземних мов і культурних особливостей є важливим аспектом для праці в міжнародному просторі. Це дозволяє ефективно комунікувати з колегами та користувачами з різних країн, розширюючи можливості професійної діяльності і збагачуючи особистий досвід.

Важливо також впроваджувати принципи постійного навчання і самовдосконалення, оскільки технологічні зміни і нові виклики постійно змінюють професійне середовище. Вироблення стратегій для адаптації до змін, а також підтримка мотивації до навчання і розвитку нових навичок, сприятиме стійкості і успіху у професійній діяльності.

Отже, підхід до формування цифрової компетентності включає не тільки технічні навички, але й стратегічні, управлінські, комунікаційні та культурні аспекти, що забезпечують успішну адаптацію і професійний розвиток у багатогранному інформаційному середовищі.

Окрім того, на нашу думку, сучасний фахівець інформаційної справи має розрізняти правду і неправду в контексті соціальної комунікації.

Деякі фахівці, вважають своїм пріоритетним завданням надання точної та достовірної інформації. Однак, існують ситуації, в яких окремі зацікавлені сторони можуть свідомо маніпулювати або перекручувати факти з метою формування громадської думки. Поширення дезінформації в Інтернеті може становити значну проблему, що сприяє викривленню сприйняття реальності [20].

Аналіз сучасних вимог до працівників інформаційної, бібліотечної та архівної справи дозволяє зробити висновок, що їх професійна компетентність повинна бути багатогранною та відповідати вимогам цифрового суспільства. Сьогоднішні фахівці в цих сферах повинні володіти не лише традиційними знаннями та навичками, але й сучасними цифровими компетенціями, які забезпечують їхню ефективну діяльність у швидко змінюваному середовищі.

По-перше, комунікаційна компетентність є фундаментальною задля діяльності в цифровому середовищі. Здатність ефективно використовувати

різні цифрові канали для спілкування і обміну інформацією є критично важливою для забезпечення продуктивної взаємодії між працівниками, користувачами та іншими зацікавленими сторонами. Це включає майстерність у використанні електронної пошти, соціальних мереж, месенджерів та відеоконференцій, що сприяє налагодженню ефективного інформаційного обміну.

По-друге, креативна компетентність, що охоплює створення, редагування і управління цифровим контентом, є важливим аспектом професійної діяльності. Вміння працювати з текстовими, графічними, аудіо- та відеоформатами є потрібним задля адаптації до нових форматів комунікації та забезпечення якісного обслуговування користувачів.

По-третє, навички у сфері інформаційної безпеки і захисту персональних даних є критично важливими. Працівники повинні бути компетентними у питаннях забезпечення конфіденційності, використання паролів, антивірусних програм і запобігання кіберзагрозам, що безпосередньо впливає на довіру користувачів і ефективність роботи інформаційних систем.

По-четверте, аналітичні навички стають незамінними для ефективного оброблення та інтерпретації великих обсягів інформації. Здатність до верифікації даних, аналізу інформаційних потоків та прийняття обґрунтованих рішень є важливими для вирішення складних завдань і підвищення якості інформаційних послуг.

По-п'яте, міждисциплінарний підхід та стратегічне планування в умовах інформаційних технологій сприяють інтеграції знань з різних галузей і забезпечують гнучкість у відповіді на нові виклики. Це передбачає навички у проектуванні і реалізації інноваційних рішень, а також адаптацію до швидко змінюючих умов.

Отже, для забезпечення високого рівня професійної діяльності працівників інформаційної справи необхідно інтегрувати технічні, аналітичні, комунікаційні та стратегічні навички. Це дозволить їм ефективно функціонувати у сучасному інформаційному середовищі, справлятися з його

викликами та використовувати нові можливості для розвитку та вдосконалення інформаційних послуг.

Важливість достатнього рівня компетентностей підтверджується на державному рівні. Так на порталі Дія.Освіта представлено «Проект рамки цифрової компетентності бібліотечного працівника» [48]. Проведемо аналіз цього документу.

Найперше є аргументація впровадження цієї Рамки у контексті розвитку цифрових технологій, викликів українського інформаційного простору, ролі освіти та бібліотечних працівників у цифровому суспільстві та ретроспективи створення рамки цифрової компетентності. Другий розділ документу присвячено опису структури документу. Згідно з даними, наведеними у Проекті, для Рамки цифрової компетентності бібліотечних працівників запропоновано п'ять основних сфер, двадцять п'ять компонентів компетентності та відповідні дескриптори, а також шість рівнів володіння. Отже, цифрова компетентність бібліотекаря має такий умовний поділ:

- Інформаційно-аналітична цифрова грамотність.
- Професійна цифрова комунікація та співробітництво.
- Технологічна креативність і управління контентом.
- Цифрова освіта та навчальні процеси.
- Цифрове лідерство та інноваційний менеджмент.

У «Вимірі 2» наведено назви запропонованих цифрових компетентностей з коротким описом, серед них:

- С1. Інформаційно-аналітична цифрова майстерність. Охоплює навички пошуку, аналізу та оцінювання інформації в цифровому середовищі. Включає знання основ цифрової безпеки.
- С2. Професійна цифрова комунікація і співпраця. Зосереджується на вміннях цифрової комунікації, ефективної взаємодії в мережі та командної роботи з використанням цифрових інструментів.

– С3. Технологічна креативність і управління контентом. Охоплює навички створення, редагування та управління цифровим контентом з використанням сучасного програмного забезпечення та онлайн-інструментів.

– С4. Цифрова освіта та навчання. Охоплює компетентності, необхідні задля розробки та проведення навчальних програм із цифрової грамотності, сприяючи навчанню та наставництву.

– С5. Цифрове лідерство й інноваційне управління. Охоплює вміння керувати цифровими трансформаціями, реалізовувати проєкти та використовувати інноваційні підходи до вирішення проблем.

«Вимір 3» містить опис дескрипторів, застосованих до кожного компоненту цифрової компетентності.

Портал «Дія.Освіта» реалізується у співпраці з компаніями та партнерами, включно з Google.org та Фондом «Східна Європа», що допомагає підвищити якість освітніх програм і враховувати актуальні потреби ринку праці України. Ця освітня платформа актуальних знань та навичок містить різні засоби отримання інформації, зокрема освітні серіали, тести, симулятори, гайди, вебінари, подкасти та ін., які, окрім загального значення орієнтовані і на професійну сферу кожного користувача. Усі матеріали структуровано за форматом, призначенням, професією та темою.

Платформа «Дія.Освіта» пропонує спеціалізовані інструменти для розвитку цифрових навичок бібліотекарів, щоб допомогти їм краще виконувати свої професійні обов'язки. Однією з ключових ініціатив є тест «Цифрограм для бібліотечних працівників», який дозволяє визначити рівень володіння цифровими компетенціями, виявити прогалини та сформувані плани для подальшого навчання і вдосконалення. Питання структуровано за сферами:

Сфера 1. Інформаційно-аналітична цифрова майстерність.

Сфера 2. Професійна цифрова комунікація і співпраця.

Сфера 3. Технологічна креативність і управління контентом.

Сфера 4. Цифрова освіта та навчання.

Сфера 5 Цифрове лідерство й інноваційне управління.

Запитання у кожній сфері визначають рівень компетентності: А1. Початковий, В1. Середній, В2. Професійний, С1. Експертний, С2. Лідерський. За інформацією розробників, проходження тесту займає приблизно 30-40 хвилин. Після проходження тестування кожен учасник отримує електронний сертифікат, що містить QR-код. Це дозволяє перевірити достовірність сертифікату.

Інструменти «Дія.Освіта» для бібліотекарів спираються на Рамку цифрових компетентностей, яка була вище зазначена. Ця рамка розроблена відповідно до європейського еталону DigComp 2.1 та адаптована українськими експертами. Метою є не лише підвищити кваліфікацію бібліотекарів, але й допомогти їм стати наставниками для відвідувачів, підтримуючи користувачів у освоєнні цифрових інструментів та ресурсів.

На нашу думку, наявність таких ресурсів дозволяє самостійно перевіряти рівень свого розвитку у різних сферах та мотивує до удосконалення навичок. Так Чалий І.В. у співавторстві з Бутенко Т.А. наголошують на можливості використання порталу задля організації самостійної роботи здобувачів освіти [61].

Ляшенко О. з Литвиною С. наголошують на використанні порталу у контексті підвищенні рівня компетентності вчених [28].

На нашу думку, поліпшення цифрових компетентностей є важливою умовою ефективної роботи бібліотек у сучасному інформаційному середовищі. Сфери цифрових навичок – від інформаційно-аналітичної майстерності до лідерства та інноваційного управління – сприяють підвищенню кваліфікації фахівців та наданню якісних послуг користувачам. Використання таких платформ, як «Дія.Освіта», підтримує професійне зростання бібліотекарів, дозволяючи їм ефективно адаптуватися до цифрових змін і бути активними наставниками для відвідувачів. Це забезпечує безперервний процес навчання та інтеграції новітніх технологій у бібліотечну діяльність.

2.2. Підготовка здобувачів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у ЗВО на прикладі Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Діяльність Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі – НАКККіМ) здійснюється на основі гуманістичних і демократичних принципів у галузі освіти, науки, культури та мистецтва, що відповідають вимогам Конституції України, а також законодавчих актів, серед яких Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про наукову та науково-технічну діяльність» та ін. Внутрішньою нормативною основою організації діяльності є Статут. Структурні підрозділи діють відповідно до Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, рішень колегії, наказів, інструктивних листів та вказівок Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, а також інших законодавчих і нормативних актів. Крім того, основними регламентуючими документами є накази ректора, розпорядження першого проректора, Положення про структурні підрозділи, що визначає структуру та функціональні обов'язки працівників, Правила внутрішнього трудового розпорядку та посадові інструкції.

Згідно зі Статутом НАКККіМ, основні види навчальних занять в Академії:

- лекція;
- практичне, семінарське, індивідуальне заняття;
- консультація;
- практична підготовка [56].

Розглянемо детальніше підготовку фахівців спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа. Цей фах доступний до навчання на першому, другому та третьому рівнях освіти.

Перший рівень – бакалаврський. Підготовку фахівців здійснює кафедра артменеджменту та івент-технологій Навчально-наукового інституту практичної культурології та артменеджменту. Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність та медіакомунікації», модернізована у 2024 році, орієнтована на підготовку висококваліфікованих фахівців у галузі інформаційної та бібліотечної діяльності, здатних ефективно реагувати на сучасні виклики цифрового суспільства.

Особливості цієї програми:

- багатопрофільна та міждисциплінарна підготовка фахівців;
- набуття softskill;
- реалізація потенціалу здобувачів освіти як майбутніх фахівців.

Результатом навчання визначають набуття компетентностей, зокрема: загальних (ЗК 1-12), спеціальних (СК 1-16) та програмних результатів навчання (ПРН 1-20).

Згідно з Освітньою програмою, для формування загальних компетентностей використовуються обов'язкові компоненти (дисципліни):

- Історія української державності і культури;
- Іноземна мова (за професійним спрямуванням);
- Українська мова (за професійним спрямуванням);
- Психолого-педагогічні студії: психологія, педагогіка;
- Філософські студії: філософія, етика та естетика;
- Правове регулювання в галузі.

Згідно з Освітньою програмою, для формування спеціальних (фахових) компетентностей використовуються обов'язкові компоненти (дисципліни):

- Діловодство;
- Теорія соціокультурної діяльності;
- Цифрова культура;
- Теорія і практика креативності;
- Документна лінгвістика та редагування документів;

- Інформаційні системи і технології;
- Вступ до фаху;
- Аналітико-синтетична переробка інформації;
- Архівознавство;
- СММ практики;
- Інформаційно-аналітична діяльність;
- Бібліотекознавство;
- Мультимедійні технології;
- Цифрова культурна спадщина;
- Креативний менеджмент;
- Теорія і практика референтської та офісної діяльності;
- Інформаційний сервіс;
- Електронний документообіг;
- Соціальні комунікації;
- Інформаційно-бібліографічна евристика;
- Маркетинг інформаційних продуктів і послуг;
- Зв'язки з громадськістю та PR;
- Документаційне забезпечення управління;
- Медіакомпетентність та медіаграмотність;
- Проєктний менеджмент;
- Практики: виробнича (архівна), виробнича (комп'ютерно-технологічна), виробнича (переддипломна).

Атестація випускників проводиться у формі захисту кваліфікаційної роботи та завершується видачею документа, що засвідчує присвоєння кваліфікації: бакалавр з інформаційної, бібліотечної та архівної справи [38].

Другий рівень – магістерський. Підготовку фахівців здійснює кафедра артменеджменту та івент технологій Навчально-наукового інституту практичної культурології та артменеджменту. Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність та документаційне забезпечення управління»,

розроблена у 2023 році, має на меті підготовку фахівців, які здатні вирішувати комплексні проблеми у професійній діяльності та науковій кар'єрі.

Результатом навчання визначають набуття компетентностей, зокрема: загальних (ЗК 1-6), спеціальних (СК 1-12) та програмних результатів навчання (ПРН 1-15).

Згідно з Освітньою програмою, для формування загальних компетентностей використовуються обов'язкові компоненти (дисципліни):

на формування загальних компетентностей:

- Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача;
- Методологія і організація наукових досліджень;

на формування спеціальних (фахових) компетентностей:

- Соціальні комунікації та інформаційні агенції;
- Крос-культурний менеджмент та міжкультурні комунікації;
- Культурні практики, як інструмент протидії гібридним загрозам у

реальному та віртуальному середовищі;

- Адвокація у інформаційно-бібліотечній сфері;
- Інформаційно-аналітичне забезпечення управлінської діяльності;
- Грантовий менеджмент.

Практики: виробнича (педагогічна), виробнича (фахово-аналітична), виробнича (управлінсько-проектна), переддипломна.

Атестація випускників проводиться у формі захисту кваліфікаційної роботи та завершується видачею документа, що засвідчує присвоєння кваліфікації: магістр з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. [37]

Третій рівень – освітньо-науковий. Підготовку фахівців здійснює кафедра артменеджменту та івент технологій Навчально-наукового інституту практичної культурології та артменеджменту спільно з Відділом аспірантури та докторантури. Освітньо-наукова програма «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» орієнтована на підготовку фахівців, здатних вирішувати

складні завдання у сфері професійної діяльності та дослідницько-інноваційної роботи.

Результатом навчання визначають набуття компетентностей, зокрема: загальних (ЗК 1-6), спеціальних (СК 1-8) та програмних результатів навчання (ПРН 1-8).

Згідно з Освітньою програмою, для формування загальних компетентностей використовуються обов'язкові компоненти (дисципліни):

- на формування загальних компетентностей:

- Філософія науки;
- Академічне письмо англійською мовою;
- Підготовка дослідницького проєкту та презентація результатів наукових досліджень;

наукових досліджень;

- Інформаційні технології в практиці наукових досліджень;

- на формування спеціальних компетентностей:

- Інформація і суспільство;
- Цифрова культурна спадщина;
- Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження;
- Педагогічна (асистентська) практика.

Атестація випускників проводиться у формі публічного захисту дисертаційного дослідження [36].

Важливо зазначити, що реалізація здобувачами права на вільний вибір навчальних дисциплін, що передбачена пунктом 15 частини першої статті 62 Закону України «Про вищу освіту», у НАКККіМ здійснюється відповідно до Положення про забезпечення права здобувачів вищої освіти на вибір навчальних дисциплін, затвердженого наказом від 30 серпня 2022 року №83-о.

У сучасному освітньому середовищі дотримання норм доброчесності стає не лише вимогою, але й важливим компонентом розвитку особистості та побудови довірливих відносин між усіма учасниками освітнього процесу. В

НАКККіМ документом, що регулює дотримання цих норм є Кодекс академічної доброчесності [22].

Зазначимо, що частиною системи громадського самоврядування НАКККіМ є Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених. Його основна мета полягає у всебічному сприянні розвитку науки, а також захист прав та інтересів його членів. Діяльність Товариства включає організацію наукових, освітніх та інших заходів, популяризацію науки серед молоді, представництво інтересів здобувачів освіти у питаннях, що стосуються наукової діяльності і академічного розвитку. Крім того, Товариство взаємодіє з Національною академією наук України [33].

Наукова бібліотека НАКККіМ відіграє ключову роль у забезпеченні освітнього та наукового процесів у ЗВО. Як структурний підрозділ, вона не лише забезпечує доступ до широкого спектра інформаційних ресурсів, але й виступає центром наукової комунікації, сприяє підвищенню рівня інформаційної культури студентів і викладачів.

Згідно з інформацією, розміщеною на сторінці Бібліотеки, вона функціонує як центральний інформаційний центр академії, забезпечуючи безперервний потік професійної та іншої інформації до всіх її підрозділів, тим самим сприяючи як освітньому, так і виховному процесам. Крім того, Наукова бібліотека є провідним центром наукової діяльності, де співробітники щорічно проводять дослідження та активно презентують свої наукові здобутки на міжнародних, всеукраїнських і академічних конференціях, симпозіумах та форумах. Фахівці бібліотеки також беруть активну участь у процесі захисту кандидатських і докторських дисертацій, виступаючи в ролі рецензентів та опонентів, що сприяє розвитку бібліотечної справи та підвищенню її наукового рівня [43].

Бібліотека має декілька відділів. Відділ обслуговування науковою літературою та зберігання фондів забезпечує якісне обслуговування користувачів, задовольняє інформаційні потреби та створює комфортні умови для самостійної роботи здобувачів у читальних залах. Відділ наукової

обробки документів та комплектування відповідає за поточне укомплектування бібліотечних фондів, досліджуючи зовнішні інформаційні потоки та системи розповсюдження документів, включно з прайс-листами, анотованими тематичними планами, книготорговими бюлетенями, а також вебсайтами видавництв і каталогів..

Маємо зазначити, що в Науковій бібліотеці НАКККіМ сформовано обмінний фонд, що безумовно сприяє формуванню та доукомплектуванню складу діючого фонду бібліотеки.

На нашу думку, вагомою перевагою є наявність електронного каталогу та репозитарію Наукової бібліотеки. Розглянемо їх докладніше.

Електронний каталог наукової бібліотеки НАКККіМ знаходиться за такою електронною адресою –URL: <http://library.nakkkim.edu.ua:8080/libr/DocSearchForm>. Він створений за принципом Інформаційно-пошукової системи «УФД-Бібліотека». Датою останнього оновлення на момент перегляду (28.10.2024) зазначено: 26.09.2024. Кількість документів: 40206. Інтерфейс дозволяє здійснювати пошук документів за різними критеріями, включаючи автора, назву, текст анотації, рік видання, мову та тип документа. Користувачам також доступні інструменти для сортування результатів і вибору кількості відображуваних документів. Крім того, можна використовувати класифікатори, такі як ББК, УДК, ключові слова та списки праць викладачів, для тематичного пошуку. Розширений пошук забезпечує точніший доступ до ресурсів, а функція "Електронна версія" вказує на наявність документів в електронному форматі. Окрім цього, на сторінці доступний пошук теми за класифікаторами та у швидкому пошуку зазначено такі: ББК, кафедри НАКККіМ, журнально-газетні публікації, ключові слова, персоналії, ноти, список викладачів НАКККіМ, список наукових робіт викладачів НАКККіМ, список праць викладачів НАКККіМ, УДК.

Це робить систему важливим інструментом для наукової та освітньої діяльності, забезпечуючи повноцінну підтримку навчального процесу та наукових досліджень.

Репозитарій НАКККіМ доступний за адресою –URL: <https://elib.nakkkim.edu.ua/> – є електронним архівом наукових робіт та інших навчально-методичних матеріалів. Репозитарій надає відкритий доступ до наукових та навчальних матеріалів. Він працює на основі програмного забезпечення DSpace, що забезпечує ефективне зберігання, пошук та доступ до документів. DSpace забезпечує структуроване зберігання даних з можливістю пошуку, індексації та категоризації. Ця система дозволяє управляти колекціями наукових матеріалів, забезпечуючи їх довгострокове збереження та доступність. Цей репозитарій служить платформою для підтримки наукової комунікації, забезпечуючи відкритий доступ до наукових робіт, навчальних матеріалів та інших ресурсів, що мають академічну та освітню цінність.

Основні розділи репозитарію:

- Дисертації та автореферати: збірка містить повні тексти дисертацій, захищених в академії, а також автореферати, які є офіційними анотаціями до наукових робіт. Вони забезпечують глибоке розкриття нових наукових підходів та результатів досліджень у сфері культури та мистецтв.
- Наукові статті: цей розділ включає дослідження, що публікуються у фахових виданнях та збірниках, підготовлених науковцями НАКККіМ. Матеріали охоплюють широкий спектр тем, що стосуються різних аспектів культурної політики, управління у сфері культури, історії мистецтва та інших дисциплін.
- Монографії: монографії, опубліковані викладачами та науковцями академії, містять поглиблені дослідження у визначених галузях знань, надаючи читачам комплексне розуміння конкретних наукових проблем.
- Навчальні посібники та методичні рекомендації: цей розділ представляє матеріали, що використовуються у навчальному процесі,

включаючи підручники, лекції, плани занять та інші методичні матеріали. Вони спрямовані на підвищення якості навчання та підтримку викладачів у підготовці курсів.

– Матеріали конференцій: розділ охоплює збірники матеріалів наукових конференцій, круглих столів та семінарів, що організовуються НАКККіМ. Ці документи містять статті, тези та доповіді, які презентують останні наукові досягнення та результати досліджень у галузі культури та мистецтв.

Репозитарій НАКККіМ відіграє важливу роль у збереженні та розповсюдженні інтелектуальної власності ЗВО. Розвиток Репозитарію передбачає інтеграцію нових технологій, розширення колекцій та посилення індексації в міжнародних наукометричних базах даних.

Коли ми говоримо про підготовку фахівців, не можемо не звернути увагу на процеси науково-дослідної діяльності. Адже ця форма академічної діяльності є необхідною для підготовки кваліфікованих кадрів, які здатні впроваджувати інновації, вирішувати складні завдання та вносити вагомий внесок у розвиток науки [21].

Таким чином, науково-дослідна діяльність в процесі підготовки фахівців у НАКККіМ набуває особливого значення завдяки використанню сучасних цифрових інструментів, зокрема Репозитарію та Електронного каталогу. Ці ресурси не тільки сприяють розвитку наукової діяльності, але й забезпечують студентам і викладачам ефективний доступ до актуальної інформації та наукових матеріалів.

По-перше, це надає доступ до наукових ресурсів. Репозитарій НАКККіМ забезпечує відкритий доступ до широкого переліку наукових праць, включаючи дисертації, статті, монографії та навчальні матеріали. Це дозволяє використовувати актуальні дослідження у науково-дослідній роботі, а також знайомитися з результатами колег, що є важливим для формування наукового підходу. А Електронний каталог надає можливість швидкого пошуку необхідної літератури, яка може бути у друкованому та

електронному форматі. Здобувачі освіти мають можливість отримання доступу до повних текстів документів, що сприяє ефективному використанню часу під час підготовки до наукових досліджень.

По-друге, це підтримка процесу наукових досліджень. Використання Репозитарію дозволяє здобувачам освіти і викладачам структурувати наукові матеріали, зберігати їх у централізованій системі та надавати доступ до них для інших дослідників. Це сприяє прозорості досліджень та забезпечує збереження наукових даних на довгий термін. Шляхом доступу до е-ресурсів можна проводити детальний аналіз існуючих наукових робіт, що допомагає формулювати нові наукові завдання.

По-третє, це можливість підвищити якість наукових робіт. Репозитарій та електронний каталог надають доступ до значної кількості джерел, які можуть використовуватись задля підвищення якості наукових робіт. Це особливо важливо при написанні дипломних робіт, дисертацій та наукових статей, де вимагається глибокий аналіз і обґрунтування досліджуваних питань. Репозитарій містить новітні дослідження та публікації, що особливо важливо для написання робіт, що відображають останні досягнення в науці та практиці.

По-четверте, це спрощення доступу до власних досліджень. Після завершення наукових робіт здобувачі можуть розміщувати свої результати в Репозитарії, що забезпечує їх збереження та доступність для інших науковців. Це не тільки підвищує особисту академічну репутацію, але й сприяє розповсюдженню нових знань серед ширшої аудиторії. Завдяки індексації матеріалів, розміщених у Репозитарії, інші дослідники можуть легко знайти та цитувати роботи, що підвищує науковий вплив досліджень студентів і викладачів.

По-п'яте, це вагома перевага у інтеграції в міжнародну наукову спільноту. Через Репозитарій і електронний каталог НАКККіМ здобувачі отримують можливість інтеграції в глобальну наукову спільноту, використовуючи матеріали інших дослідників та публікуючи власні роботи

для міжнародної аудиторії. Відкритий доступ до наукових матеріалів сприяє розвитку міжнародної наукової співпраці, адже дослідники з інших країн можуть ознайомитися з досягненнями українських вчених та налагодити зв'язки для спільних проектів.

Отже, науково-дослідна робота відіграє ключову роль у підготовці фахівця, адже стимулює розвиток критичного мислення практичних навичок.

У сучасних умовах культурно-мистецької сфери України особливого значення набуває завдання підвищення рівня працівників установ культури. Для забезпечення ефективної діяльності установ культури, освіти та мистецтва необхідно постійно оновлювати знання, адаптуючись до нових викликів та вимог суспільства. В цьому контексті ключову роль відіграє Центр неперервної культурно-мистецької освіти НАКККіМ, який надає можливості для фахового зростання і розвитку компетентностей культурних працівників усіх рівнів. Саме тому у НАКККіМ було створено Центр неперервної культурно-мистецької освіти.

Центр безперервної культурно-мистецької освіти здійснює професійне вдосконалення фахівців різних культурних установ України, таких як театри, музеї, центри культурних послуг у територіальних громадах, бібліотеки, мистецькі школи, заклади вищої мистецької освіти. Діяльність Центру зосереджена на розвитку професійних компетентностей працівників культури.

Процес підвищення кваліфікації в Центрі спрямований на вирішення практичних завдань через збагачення теоретичних знань, аналіз нормативно-правових актів, вивчення інноваційних практик і досвіду. Це сприяє формуванню у фахівців мотивації до постійного самонавчання та розвитку. До процесу освіти залучені професори, доценти, викладачі Академії, а також провідні науковці України. У процесі навчання розглядаються питання реалізації культурної політики та впровадження інновацій у культурно-мистецьку сферу. Учасники здобувають знання та практичні навички на лекціях, практичних заняттях, круглих столах, дискусіях, а також у рамках

тренінгів і виробничих ігор, засвоюючи передовий досвід колег. За підсумками навчання слухачі отримують свідоцтво (затверджене Вченою радою Академії, протокол від 24 вересня 2019 року) та сертифікат (затверджене Вченою радою Академії, протокол від 18 грудня 2023 року) про підвищення кваліфікації [60].

Центр має структурний підрозділ – Відділ дистанційного навчання. Відділ дистанційного навчання Центру неперервної культурно-мистецької освіти НАКККіМ було створено 1 вересня 2007 року задля впровадження технологій дистанційної освіти. Пріоритетними завданнями Відділу дистанційного навчання є організація та підтримка дистанційних курсів, надання технічного та консультаційного супроводу слухачам і студентам, адміністрування освітніх вебсайтів Академії, зокрема www.e-osvita.org.ua та www.e-osvita.org.ua/new, де розміщено навчальні матеріали для студентів і фахівців галузі культури. Дистанційні курси, які організовує Відділ, спрямовані на підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів культурних установ згідно із затвердженим календарним планом Центру. Для забезпечення якості освіти Відділ також проводить опитування слухачів після завершення навчання. Щоб приєднатися до програми дистанційного навчання, слухачі повинні мати доступ до Інтернету, володіти базовими навичками роботи в мережі та мати особисту електронну пошту. Після зарахування до групи слухачі отримують індивідуальні дані для входу на платформу та можуть починати навчання [60].

НАКККіМ має важливу роль у підготовці кваліфікованих фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Система навчання, яка впроваджена в НАКККіМ, базується на гуманістичних і демократичних традиціях, а також враховує потреби сучасного цифрового суспільства. В ході реалізації освітніх програм, застосовуються інноваційні підходи до навчання, зокрема, міждисциплінарність, розвиток soft-skills і акцент на практичну підготовку. Оновлення освітніх програм відповідно до вимог роботодавців сприяє забезпеченню конкурентоспроможності випускників.

Така освітня модель дозволяє студентам здобувати необхідні компетентності та навички для успішної кар'єри, що підтверджується їхніми високими результатами в освітньому процесі та під час практичної діяльності.

Висновки до розділу 2

У другому розділі розглянуто поняття інформаційної грамотності та компетентності, розтлумачено поняття креативної компетентності. Визначено, що задля забезпечення високого рівня професійної діяльності працівників інформаційної справи необхідно інтегрувати технічні, аналітичні, комунікаційні та стратегічні навички, застосовувати їх у соціальних комунікаціях.

Проведено опис «Проекту рамки цифрової компетентності бібліотечного працівника», що представлений на державному порталі «Дія.Освіта». Розглянуто інструменти платформи «Дія.Освіта» для розвитку цифрових навичок бібліотекарів. Однією з ключових ініціатив виокремлено тест «Цифрограм для бібліотечних працівників», який дозволяє визначити рівень володіння цифровими компетенціями, виявити прогалини та сформулювати плани для подальшого навчання і вдосконалення.

Визначено, що для забезпечення розвитку компетентності у фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, важливо інтегрувати в навчальні програми як теоретичні знання, так і практичні навички, сприяючи таким чином формуванню професіоналів, здатних успішно функціонувати у динамічному цифровому середовищі. А задля подальшого розвитку цифрової компетентності важливо також включати навчання з управління проектами і робочими процесами в цифровому середовищі. Це передбачає здатність ефективно організовувати і координувати роботи, управляти часом та ресурсами, використовувати сучасні інструменти для планування і моніторингу проектів. Акцентовано увагу на важливості розвитку вмінь у сфері великих даних та штучного інтелекту. Здатність до обробки та аналізу великих обсягів даних, а також використання інструментів ШІ для

автоматизації та оптимізації процесів, є критично важливою для сучасних фахівців у інформаційній сфері.

Описано особливості освітніх програм на бакалаврському, магістерському та освітньо-науковому рівнях у НАКККіМ. Підтверджено нормативне забезпечення реалізації здобувачами права на вільний вибір навчальних дисциплін, передбаченого пунктом 15 частини першої статті 62 Закону України «Про вищу освіту». Проведено ознайомлення з документом, що регулює дотримання норм академічної доброчесності у НАКККіМ.

Розглянуто Наукову бібліотеку НАКККіМ як структурний підрозділ, що забезпечує доступ до широкого спектра інформаційних ресурсів та виступає центром наукової комунікації, сприяє підвищенню рівня інформаційної культури студентів і викладачів. Проведено короткий аналіз електронних ресурсів бібліотеки – Репозитарію та Електронного каталогу.

Зазначено, що діяльність Центру безперервної культурно-мистецької освіти НАКККіМ зосереджена на розвитку професійних компетентностей працівників культури.

РОЗДІЛ 3

ІНСТРУМЕНТИ САМОРОЗВИТКУ: МОТИВАЦІЯ, РЕФЛЕКСІЯ ТА МЕТОДИ САМООСВІТИ

3.1. Мотивація, самодисципліна та рефлексія як чинники професійного зростання

В умовах невинного розвитку інформаційних технологій та трансформації традиційних підходів до зберігання і обробки інформації, фахівці інформаційної, бібліотечної та архівної справи стикаються з необхідністю постійного підвищення рівня власної компетентності. Саморозвиток у цій сфері стає важливим елементом професійного зростання, а основними його компонентами є мотивація та самодисципліна. Культура мотивації та самодисципліни передбачає гармонійне поєднання внутрішніх стимулів та здатності до саморегуляції для досягнення поставлених цілей. Саме ці чинники є вирішальними у побудові успішної кар'єри, оскільки саме вони забезпечують здатність спеціалістів адаптуватися до сучасних вимог та викликів.

Загальноновизнано, що мотивація є ключовим елементом професійного розвитку, адже вона стимулює особистість до діяльності, що спрямована на досягнення визначених цілей. У рамках психологічних досліджень мотивація вивчається як процес, що визначає поведінку людини і спрямовує її активність на досягнення певних результатів. Маємо зазначити основні теоретичні підходи до мотивації :

– Теорію ієрархії потреб А. Маслоу, яка пояснює, що людина прагне задовольнити базові потреби, такі як фізіологічні потреби та безпека, перш ніж перейти до вищих потреб, таких як самореалізація та розвиток.

– Теорію двофакторної мотивації Ф. Герцберга, яка розділяє мотиваційні чинники на гігієнічні (умови праці, заробітна плата, стосунки з колегами) та мотиваційні (особистісний ріст, відповідальність, визнання), де останні безпосередньо впливають на продуктивність.

– Теорію самовизначення Річарда Раяна і Едварда Деці, яка наголошує на те, що внутрішня мотивація є більш стійкою, ніж зовнішня, оскільки вона базується на прагненні до автономії, компетентності та психологічного зв'язку з іншими.

Культура мотивації та самодисципліни у ЗВО є важливою складовою процесу підготовки кадрів, здатних досягати високих результатів у майбутній діяльності. У сучасному освітньому середовищі, де здобувачі отримують значну свободу у виборі предметів, підходів до навчання та методів самоосвіти, мотивація та самодисципліна стають не лише факторами успішного навчання, але й необхідними якостями для розвитку відповідальної особистості. Розвиток цих характеристик сприяє тому, що здобувачі є активними учасниками освітнього процесу, здатними до критичного мислення. Мотивація є основною рушійною силою в процесі навчання, адже саме вона спонукає студентів до саморозвитку, досягнення цілей та подолання труднощів. У ЗВО мотивація студентів має особливе значення, оскільки саме вона визначає якість засвоєння знань та активність участі в навчальному процесі. Сильна внутрішня мотивація дозволяє студентам не просто виконувати завдання, але й знаходити додаткові джерела інформації, глибше розуміти матеріал та застосовувати знання на практиці.

У дослідженні Бондар Л.В. спільно з Литвинчук Н.Б. наголошують, що основними мотивами студентів до навчання є:

- 1) отримання диплому (80% студентів);
- 2) набуття стійких знань (70% студентів);
- 3) отримання інтелектуального задоволення (70% студентів);
- 4) прагнення стати висококваліфікованим спеціалістом (63% студентів);
- 5) забезпечення успішності у майбутній професійній діяльності (50% студентів) [6].

Мотивація може бути зовнішньою та внутрішньою. Внутрішня мотивація базується на власних інтересах і прагненні досягти особистісного

зростання, а зовнішня – на очікуваннях винагород, таких як гарні оцінки, стипендії чи визнання з боку викладачів та колег. Для розвитку культури мотивації важливо, щоб студенти отримували підтримку з боку ЗВО у формуванні саме внутрішньої мотивації, яка стимулює їх до самостійного пошуку знань та професійного самовдосконалення.

Суттєво впливає на мотивацію і освітнє середовище, яке формується у ЗВО. Створення умов, що заохочують самостійну роботу, підтримку ініціатив, доступ до ресурсів та сучасних технологій, допомагає студентам активно залучатися до навчання та відчувати підтримку у своїх починаннях. Така культура забезпечує мотивацію не лише в академічному сенсі, але й стимулює до творчості та інноваційної діяльності.

За словами Черняк Н.О., мотиваційний аспект навчальної діяльності включає інтелектуальні потреби студентів, а також їхні мотиви та значення навчання. Під час навчального процесу у студентів має формуватися прагнення до самовдосконалення, самореалізації та самовираження. Формуванню такої потреби сприяє співпраця між викладачем і здобувачами та між самими студентами, що реалізується через навчальний діалог[62].

Оскільки мотивація є рушійною силою досягнення цілей, то самодисципліна – це інструмент, який дозволяє реалізувати ці цілі через організацію власного часу та ресурсів. Самодисципліна включає здатність слідувати запланованому графіку, виконувати завдання вчасно, уникати прокрастинації та вміти працювати незалежно від зовнішніх обставин.

У ЗВО здобувачі часто стикаються з ситуаціями, коли необхідно виконати складні завдання без постійного контролю з боку викладачів. Самодисципліна допомагає студентам краще планувати час, розподіляти сили та досягати високих результатів, незважаючи на труднощі.

Для формування самодисципліни у студентів ЗВО можуть використовувати різні інструменти, включаючи спеціалізовані програми та тренінги з тайм-менеджменту. Такі навички дозволяють студентам розподіляти ресурси та час так, щоб встигати виконувати як академічні

завдання, так і брати участь у позанавчальній діяльності. Окрім цього, програми з розвитку самодисципліни включають навчання з постановки цілей, роботи над завданнями за дедлайнами, розвиток здатності концентруватися на роботі.

ЗВО також можуть створювати умови для поступового розвитку самостійності, що включає самостійне виконання проєктів, написання наукових робіт. Участь у таких завданнях допомагає студентам усвідомити відповідальність за результати роботи та вчитися дотримуватися вимог та дедлайнів, що важливо для розвитку самодисципліни.

Крім того, багато ЗВО заохочують участь студентів у різних конкурсах, олімпіадах, конференціях. Це сприяє розвитку самодисципліни, адже підготовка до таких подій вимагає серйозної самостійної роботи, планування та готовності до конкуренції. Здобувачі, які мають можливість долучитися до таких заходів, стають більш організованими та відповідальними, що в результаті буде впливати на їхнє професійне зростання.

Культура мотивації та самодисципліни у ЗВО має довгостроковий позитивний вплив на розвиток студентів. Вона стимулює формування у них особистісних якостей, серед яких відповідальність, цілеспрямованість, стійкість, здатність до самостійного прийняття рішень та самокритики. Ці якості є основою для успішного професійного розвитку, адже сучасний ринок праці, окрім теоретичних знань, вимагає від випускників навичок самоорганізації та вміння адаптуватися до нових умов.

Крім того, культура мотивації та самодисципліни допомагає студентам уникати академічної недоброчесності, такої як списування чи плагіат. Коли студент мотивований та має достатній рівень самодисципліни, він не вдається до нечесних методів для досягнення результатів, а працює над завданням самостійно, розвиваючи критичне мислення та аналітичні навички.

ЗВО, які успішно розвивають культуру мотивації та самодисципліни, мають більші шанси на виховання компетентних фахівців, готових до самостійної роботи та здатних адаптуватися до викликів, що постають перед ними в професійному середовищі. Таким чином, культура мотивації та самодисципліни у ЗВО є однією з найважливіших складових сучасної освіти, що сприяє формуванню зрілої, відповідальної особистості, здатної досягати високих результатів. Успішний розвиток цієї культури залежить від створення відповідного освітнього середовища, наявності підтримки з боку викладачів, можливостей для професійного та особистісного зростання. Завдяки мотивації та самодисципліні студенти здатні краще організувати свій час, ефективно працювати над завданнями та формувати навички, необхідні для успішної кар'єри.

Культура мотивації та самодисципліни забезпечує високий рівень академічних досягнень та сприяє розвитку особистісних якостей, які залишаються актуальними впродовж усього життя. Це підкреслює значення мотивації та самодисципліни не лише як освітніх цінностей, але й як важливих життєвих навичок, що визначають успішність кожного фахівця та особистості.

Для фахівців в інформаційній, бібліотечній та архівній справі мотивація має вирішальне значення, оскільки їхня діяльність передбачає не тільки виконання поточних завдань, але й необхідність постійного розвитку, освоєння нових технологій та методів обробки інформації. Мотивація у цій сфері може бути поділена на:

– Зовнішню мотивацію, що включає прагнення до отримання вищої посади, матеріальної винагороди, кар'єрного росту, а також відповідності вимогам ринку праці. Це, зокрема, отримання нових сертифікатів, дипломів, участь у професійних заходах, що покращують кар'єрні перспективи.

– Внутрішню мотивацію, яка базується на прагненні до самореалізації, підвищення рівня власної компетентності та особистісного зростання. Внутрішня мотивація часто пов'язана з інтересом до нових знань

та технологій, бажанням бути в авангарді професійних змін та розвитком професійних якостей, таких як креативність та ініціативність.

У сучасних умовах, коли інформаційна сфера зазнає вагомих змін під впливом цифрових технологій, саме внутрішня мотивація відіграє вирішальну роль у професійному становленні фахівців. Адже зовнішні чинники, такі як заробітна плата або посадове підвищення, можуть втрачати свою актуальність у контексті швидких змін, тоді як внутрішнє бажання до постійного вдосконалення залишається стабільним стимулом до розвитку.

Самодисципліна є однією з основних складових професійного успіху, оскільки вона забезпечує здатність до систематичної роботи над собою та виконання завдань на високому рівні, навіть за умов відсутності зовнішніх стимулів. У контексті психологічних досліджень, самодисципліна розглядається як елемент саморегуляції, який дозволяє особистості керувати своєю поведінкою та емоціями відповідно до визначених цілей.

З точки зору професійного розвитку, самодисципліна означає здатність фахівця планувати свою діяльність, встановлювати пріоритети, зберігати зосередженість на важливих завданнях. Для фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи самодисципліна особливо актуальна, оскільки їхня діяльність вимагає роботи з великим обсягом інформації, яка потребує точності, системності та постійного оновлення.

Основні аспекти самодисципліни включають:

– Планування та організація часу. Для ефективної роботи над саморозвитком фахівці повинні мати чіткий план дій, що дозволяє раціонально використовувати час та ресурси. Це передбачає встановлення коротко- та довгострокових цілей, а також використання методів тайм-менеджменту для підвищення продуктивності.

– Системність і послідовність у виконанні завдань. Самодисципліна допомагає підтримувати стабільний темп роботи і забезпечує виконання поставлених завдань незалежно від зовнішніх умов або можливих перешкод. Фахівці, які розвинули в собі систематичний підхід до роботи, здатні

ефективніше працювати з інформаційними потоками, аналізувати дані та застосовувати нові методи управління інформацією.

–Контроль за емоціями і поведінкою. Самодисципліна допомагає уникати емоційних коливань і відволікань, що особливо важливо для роботи з інформацією, де високий рівень зосередженості є необхідною умовою. Фахівці повинні вміти зберігати спокій навіть у стресових ситуаціях, що підвищує ефективність виконання завдань.

У сучасному професійному середовищі самодисципліна є важливою умовою для постійного саморозвитку. Сфера інформаційної, бібліотечної та архівної справи стрімко змінюється, тому фахівці мають не тільки вивчати нові технології, але й знаходити час для опанування нових навичок. Здатність до самоорганізації та контролю над власними діями дозволяє спеціалістам досягати високого рівня компетентності та підтримувати актуальність своїх знань.

Мотивація та самодисципліна тісно пов'язані між собою і формують основу ефективного професійного розвитку. Мотивація дає фахівцеві внутрішній поштовх до дії, визначає цілі і напрямки діяльності, тоді як самодисципліна забезпечує здатність реалізовувати ці цілі послідовно і систематично. Без самодисципліни навіть високий рівень мотивації може не привести до бажаного результату, оскільки відсутність організованості та планування може стати перешкодою на шляху до досягнення поставлених завдань.

З наукової точки зору, мотивація та самодисципліна є двома сторонами процесу саморегуляції. Якщо мотивація відповідає за визначення мети і внутрішній стимул, то самодисципліна контролює поведінку, необхідну для досягнення цієї мети. Дослідження показують, що фахівці, які мають високий рівень внутрішньої мотивації, краще розвивають самодисципліну, оскільки вони мають чітке уявлення про свої професійні цілі та розуміють важливість системної роботи для їх досягнення.

Взаємозв'язок мотивації та самодисципліни особливо важливий у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи, адже ця сфера вимагає від фахівців не тільки здатності до швидкої адаптації, але й постійного вдосконалення. Фахівці, які можуть самостійно мотивувати себе до навчання новим технологіям і методам роботи, а також підтримувати високий рівень організованості та дисципліни, мають більші шанси на успіх у своїй професійній діяльності.

Зауважимо, що у професійному розвитку фахівців важливим є здатність до рефлексивної діяльності. Рефлексія, як форма самопізнання і самоаналізу, дозволяє не лише усвідомлювати власний досвід та його результати, але й інтегрувати нові знання у подальшу професійну діяльність. Доступною мовою, це здатність людини аналізувати власні дії, вчинки та думки з метою їхнього покращення. В умовах безперервного навчання рефлексія допомагає виявити області, які потребують удосконалення, що робить її невід'ємним елементом сучасного освітнього процесу.

На думку Ляшенко І.В., професійна мотивація як характеристика особистості є системою цілей і потреб, що стимулюють студента до активного засвоєння знань, розвитку вмінь і навичок, а також формування свідомого ставлення до обраної професії [27].

Готовність до самопізнання, здатність організувати свою діяльність, а також розвиток установки на безперервне самонавчання є основою професійної самореалізації. Отже, мотивація до професійного саморозвитку має бути орієнтована на досягнення цієї мети [27].

Науковці відзначають, що рефлексія є важливою складовою будь-якого навчального процесу, адже вона дозволяє формулювати висновки, необхідні для подальшого зростання. Тому необхідно відзначити, що рефлексивний процес може здійснюватися на різних рівнях: від індивідуальної рефлексії, яка зосереджується на особистих враженнях та досвіді, до групової рефлексії, яка дозволяє фахівцям обмінюватися своїми поглядами та аналізувати навчальні ситуації в колективі. Рефлексія сприяє не тільки особистісному

розвитку, але й формуванню колективного досвіду, який є особливо важливим у професійному середовищі.

Отже, рефлексія є важливим інструментом для підвищення ефективності професійної діяльності, оскільки вона допомагає фахівцям критично оцінювати власні дії, виявляти недоліки та визначати напрями для самовдосконалення. У сучасному навчальному процесі існує низка методів і програм, орієнтованих на її розвиток. Рефлексія є важливою у навчанні, сприяючи глибшому усвідомленню та розумінню власного досвіду, а також опануванню отриманою інформацією та думками.

До методів, які сприяють розвитку рефлексії, відносяться:

Портфоліо навчальних досягнень: його створення дозволяє фахівцям систематизувати свої найкращі роботи, навички та досягнення, а також аналізувати свій навчальний шлях. Це важливий інструмент для студентів, що допомагає структурувати навчальний досвід і відобразити професійний розвиток.

Рефлексивні журнали або щоденники: ведення рефлексивних журналів дозволяє фахівцям записувати свої думки, враження та висновки, формуючи плани щодо подальшого навчання та професійного розвитку.

Групова рефлексія: дискусії та семінари, в яких учасники обговорюють свої навчальні враження, сприяють збагаченню рефлексивного процесу та покращенню взаємодії між колегами.

Методика відображення: включає систематичний та уважний аналіз власного досвіду для його вдосконалення. Основними етапами цього процесу є спостереження, аналіз, оцінка, формування висновків та їх застосування на практиці. Методика сприяє розвитку навичок самоаналізу та самовдосконалення, що є важливими для професійної діяльності.

Онлайн-ресурси та додатки: Існують спеціалізовані платформи та додатки для ведення рефлексивних щоденників, планування та аналізу навчального процесу, що полегшує рефлексію в умовах сучасного цифрового середовища.

Таким чином, культура мотивації та самодисципліни є ключовим фактором для успішного професійного розвитку фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. У контексті сучасності, коли професійна сфера стрімко змінюється під впливом технологічного прогресу, здатність до постійного саморозвитку стає вирішальною умовою для підтримання конкурентоспроможності. Мотивація забезпечує внутрішній стимул до дії, тоді як самодисципліна дозволяє ефективно планувати та реалізовувати свої професійні цілі. Разом ці два чинники формують культуру особистісного та професійного зростання, що дозволяє фахівцям залишатися актуальними в умовах сучасного інформаційного суспільства. Рефлексія як компонент професійного розвитку грає важливу роль у процесі саморегуляції, сприяючи глибшому усвідомленню власного досвіду та інтеграції нових знань. Вона дозволяє фахівцям не тільки аналізувати свої досягнення і помилки, але й адаптувати стратегії навчання і професійної діяльності в умовах безперервного змінювання технологічного середовища.

Загалом, культура мотивації, самодисципліни та рефлексії є невід'ємними складовими успішного професійного розвитку у сучасному інформаційному суспільстві, сприяючи підтриманню актуальності знань і навичок, та активному формуванню професійної траєкторії, що дозволяє фахівцям реагувати на існуючі виклики та впливати на розвиток своєї галузі.

3.2. Методи самоосвіти: сучасні виклики і можливості

Самоосвіта відіграє ключову роль у розвитку особистості та професійній діяльності. Для студентів, особливо у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи, самоосвітня діяльність є важливою складовою їхнього становлення як фахівців. Самоосвіта є одним із головних аспектів сучасного розвитку особистості та професійної компетентності. В умовах швидкої зміни технологій, появи нових знань та навичок виникає потреба у самоосвіті, яка розглядається як безперервний процес вдосконалення,

спрямований на підтримку актуальності знань, розвиток професійних і особистісних якостей.

У контексті освітнього процесу таку освіту називають інформальною.

За визначенням енциклопедії освіти, «самоосвіта – це самостійна пізнавальна діяльність людини, спрямована на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей: задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності, підвищення професійної кваліфікації тощо» [15].

Група науковців, до складу якої входять Сидорова А.І., Павленко С.А., Павленкова О.В., Амосова Л.І. та Ткаченко І.М., вважає, що самоосвіта є процесом добровільної й усвідомленої пізнавальної діяльності, яка здійснюється за його власною ініціативою. Цей процес охоплює:

- систематичне вивчення наукової та спеціальної літератури, включаючи фундаментальні джерела;
- аналіз отриманих матеріалів;
- участь у лекціях, семінарах, майстер-класах поза межами закладу освіти;
- звернення за порадами до фахівців з метою підвищення власних знань і професійних навичок;
- здійснення науково-дослідної роботи та участь у експериментах після досягнення певного рівня знань [53].

Готовність до самостійного навчання є ключовою характеристикою сформованих фахівців, які прагнуть вдосконалювати свої професійні компетенції [40].

Самоосвіта студентів в умовах сучасного освітнього процесу є незамінним елементом, що сприяє підвищенню рівня знань та формуванню професійних компетенцій. У галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, де значення інформації та її збереження, організація та поширення є пріоритетом, студенти повинні бути готові до постійного оновлення знань. Важливою складовою самоосвіти є самостійне дослідження. У процесі

навчання студентам надаються певні напрямки для роботи, але вони також повинні вміти самостійно виявляти проблемні питання, аналізувати їх та шукати відповідні рішення. Таке дослідження може включати як традиційні джерела інформації, так і новітні цифрові ресурси, які значно розширюють можливості для навчання.

Самоосвіта, як форма організації та реалізації процесу пізнання, є засобом самореалізації індивіда в пізнавально-освітній діяльності, що сприяє вирішенню завдань інтелектуального розвитку особистості та поглибленому вивченню окремих галузей знань[7].

Одним із викликів, з яким стикаються здобувачі освіти, є інформаційне перевантаження. Величезний обсяг доступних даних потребує вміння не тільки ефективно їх опрацювати, але й аналізувати, оцінювати та фільтрувати відповідно до конкретної навчальної або професійної ситуації. Уміння працювати з інформацією стає критично важливим у світі, де дані оновлюються практично щодня.

Сучасний світ надає студентам безліч інструментів для самоосвіти. Найперше, це електронні бібліотеки, наукові бази даних, спеціалізовані платформи для дистанційного навчання та онлайн-курси. Важливим аспектом є доступ до професійних спільнот і форумів, де здобувачі освіти можуть обмінюватися досвідом і знаннями з іншими фахівцями.

Сьогодні більшість використовують соціальні мережі як платформу для самоосвіти. Це дозволяє їм стежити за провідними експертами в галузі, обмінюватися думками та шукати натхнення для своїх досліджень. Однак варто пам'ятати про необхідність критичного ставлення до інформації в таких середовищах, оскільки багато з них не проходять професійної перевірки. Важливою перевагою онлайн-середовищ є їхня доступність, що дозволяє здобувачам отримувати освіту в зручному для них місці та у будь-який час. Це відкриває нові можливості для розвитку та вдосконалення, які були б недоступні в межах традиційного освітнього процесу.

Для досягнення ефективності самоосвіти важливо володіти певними навичками, серед яких – вміння самостійно ставити цілі, планувати свій час, контролювати досягнення та коригувати дії відповідно до результатів. На нашу думку, дієвими методами самоосвіти є:

1. Постановка цілей та планування. Поділ цілей на короткострокові завдання дозволяє краще планувати час і відслідковувати прогрес.

2. Курси та онлайн-ресурси. Сучасні технології дають можливість здобувати знання з різноманітних джерел: онлайн-курси, лекції, вебінари тощо. Такі ресурси є ефективними інструментами самоосвіти, оскільки надають доступ до знань від провідних фахівців з усього світу.

3. Рефлексія та оцінка результатів. Важливим етапом є аналіз результатів самоосвіти, який допомагає оцінити досягнення, виявити недоліки та скорегувати наступні дії. Рефлексія дозволяє зрозуміти, наскільки обраний підхід сприяв досягненню мети і що можна вдосконалити у майбутньому.

4. Співпраця з іншими. Самоосвіта не завжди є індивідуальною діяльністю. Участь у професійних спільнотах, групах за інтересами або мережах допомагає обмінюватися знаннями та досвідом, отримувати підтримку та натхнення для подальшого розвитку.

При цьому самоосвіта також має роль у процесах адаптації до нових вимог ринку праці. Інформаційне суспільство постійно змінюється, і фахівці, які прагнуть залишатися конкурентоспроможними, повинні бути готові швидко адаптуватися до нових умов.

Крім того, самоосвіта дозволяє фахівцям розвивати нові напрямки діяльності. Наприклад, зростає значення інформаційного менеджменту, який вимагає від працівників умінь керувати інформаційними потоками, працювати з великими обсягами даних та використовувати їх задля прийняття рішень. Це відкриває нові перспективи для професійного розвитку та розширення сфери компетенцій.

Самоосвіта є незамінним інструментом як для студентів, так і для фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. В умовах швидких технологічних змін, що впливають на всі аспекти інформаційної діяльності, здатність до самостійного навчання та вдосконалення стає ключовою для досягнення професійного успіху. Хоча самоосвіта є переважно індивідуальною діяльністю, роль викладачів та освітніх установ залишається значущою. Викладачі можуть заохочувати студентів до самостійного пошуку інформації, формувати в них навички самоконтролю, організації та оцінки власних результатів. Вони також можуть допомагати визначати напрями розвитку, рекомендувати ресурси та джерела для самоосвіти.

ЗВО можуть включати елементи самоосвіти до навчальних програм, створюючи умови для самостійного виконання дослідницьких проєктів, рефлексивних практик, створення навчальних спільнот, що сприяє активному обміну знаннями та навичками між здобувачами. Такий підхід дозволяє студентам відчувати відповідальність за власне навчання і стає основою для подальшого професійного вдосконалення.

Незважаючи на численні переваги самоосвіти, цей процес супроводжується й певними труднощами. Основні з них включають проблему самоорганізації, брак мотивації, відсутність зворотного зв'язку, який присутній у формальній освіті. Для подолання цих викликів важливо володіти високим рівнем самодисципліни, вміти знаходити корисні ресурси, планувати навчання та за необхідності звертатися за допомогою або рекомендаціями.

Як один із способів підтримки мотивації, ми пропонуємо створення індивідуального плану розвитку, де чітко визначені цілі та етапи їх досягнення. Крім того, важливо періодично аналізувати досягнуті результати, щоб бачити прогрес і коригувати навчання, роблячи його більш ефективним. Також можна використовувати допоміжні технології, такі як додатки для планування часу або онлайн-платформи для відстеження прогресу, що підтримує процес навчання на високому рівні.

На нашу думку, самоосвіта є ключовим компонентом безперервного професійного та особистісного вдосконалення, який дозволяє людям бути конкурентоспроможними та адаптованими до сучасних умов. Вона підтримує процес навчання протягом усього життя, розвиваючи здатність самостійно набувати знання, ставити цілі та досягати їх. Завдяки самоосвіті людина стає не просто носієм знань, але й активним учасником професійного середовища, здатним реагувати на виклики та відкривати нові можливості для розвитку.

Для успішної самоосвіти необхідно врахувати певні принципи та методи, що допоможуть зберігати високу мотивацію, організованість та систематичність навчання. Нижче наведемо практичні рекомендації, які можуть стати корисними для будь-кого, хто прагне вдосконалювати свої знання і навички самостійно:

1. Встановлення чітких цілей та пріоритетів. Визначте конкретні цілі навчання на короткий та довгостроковий періоди. Це допоможе сконцентрувати зусилля та розуміти, як саме отримані знання можуть бути застосовані на практиці.

2. Розробка плану навчання. Створіть детальний план, який включатиме завдання на кожен день, тиждень або місяць. У план варто додавати різні типи активностей, такі як читання, перегляд навчальних відео, практичні завдання тощо. Такий підхід допомагає послідовно рухатися до поставлених цілей.

3. Використання сучасних освітніх платформ. Онлайн-курси, такі як Prometheus, EdEra, Coursera та інші надають доступ до навчальних матеріалів від провідних спеціалістів. Вибір різних форматів навчання — відео, інтерактивні вправи, групові проєкти — сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу.

4. Рефлексія та оцінка прогресу. Після завершення певного етапу навчання проаналізуйте результати: що вдалося засвоїти, які навички ще потребують розвитку. Ведення навчального журналу або щотижневий огляд

своїх досягнень допоможе краще зрозуміти свій прогрес і виявити області для покращення.

5. Практика та застосування знань. Самоосвіта буде ефективнішою, якщо теоретичні знання будуть закріплені практикою. Наприклад, можна реалізувати невеликий проєкт або взяти участь у волонтерських ініціативах, що дозволить застосувати нові навички у реальних умовах.

6. Участь у професійних та освітніх спільнотах. Професійні спільноти часто організують заходи, тренінги або дискусії, де можна обговорити набуті знання, дізнатися про нові тенденції та обмінятися досвідом.

7. Робота над самоорганізацією та тайм-менеджментом. Використовуйте додатки для планування часу, такі як Trello або Any.do, щоб оптимально організувати своє навчання та не втрачати фокус на найважливіших завданнях. Навчіться розставляти пріоритети і розбивати великі завдання на менші, щоб уникнути перенавантаження.

8. Збалансованість відпочинку та навчання. Важливо уникати надмірного навантаження, чергуйте періоди навчання з періодами відпочинку, підтримуйте фізичну активність і надавайте собі час на перезавантаження.

9. Пошук додаткових джерел мотивації. Крім внутрішньої мотивації, варто використовувати зовнішні чинники для підтримки інтересу до навчання. Наприклад, можете ставити собі невеликі нагороди за досягнення проміжних цілей або знайти партнера для навчання, з яким можна разом працювати та мотивувати один одного.

10. Вихід за межі основної спеціалізації. Регулярно досліджуйте нові області знань, які можуть стати корисними у вашій професійній діяльності. Це дозволить розширити ваш світогляд і знайти несподівані способи застосування основної спеціалізації в інших сферах.

Ці рекомендації можуть стати основою для ефективної самоосвіти, що дозволить не лише набувати нові знання, але й розвивати навички

самодисципліни, що є критичним для успіху в сучасному професійному середовищі.

Самоосвіта має вирішальне значення в сучасному суспільстві, оскільки вона формує у людини навички навчання, самодисципліни та здатність адаптуватися до змін. Завдяки самоосвіті студенти стають відповідальними за своє навчання, готовими до самостійного вирішення професійних завдань і здатними досягати поставлених цілей навіть за межами формальної освіти.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі зазначено основні теоретичні підходи до мотивації: Теорію ієрархії потреб А. Маслоу, Теорію двофакторної мотивації Ф. Герцберга та теорію самовизначення Річарда Раяна і Едварда Деці.

Проаналізовано основні мотиви здобувачів освіти до навчання. Акцентовано увагу на думці, що освітнє середовище, яке формується у ЗВО, має вплив на мотивацію здобувачів. Визначено, що культура забезпечує мотивацію не лише в академічному сенсі, але й стимулює до творчості та інноваційної діяльності.

З'ясовано, що культура самодисципліни сприяє формуванню особистісних якостей, які є основою для успішного професійного розвитку, оскільки сучасний ринок праці вимагає від випускників навичок самоорганізації та здатності адаптуватися до нових умов. Крім того, зазначено, що культура мотивації та самодисципліни допомагає студентам уникати недоброчесності, що у загальному популяризує дотримання принципів академічної доброчесності.

Зазначено, що для формування самодисципліни у студентів ЗВО можуть використовувати різні інструменти, включаючи спеціалізовані програми та тренінги з тайм-менеджменту. Такі навички дозволяють студентам розподіляти ресурси та час так, щоб встигати виконувати як академічні завдання, так і брати участь у позанавчальній діяльності. Окрім цього, програми з розвитку самодисципліни включають навчання з

постановки цілей, роботи над завданнями за дедлайнами, розвиток здатності концентруватися на роботі.

Описано основні проблеми, що виникають у ЗВО під час самостійної роботи здобувачів. Виокремлено рефлексію як важливий інструмент для підвищення ефективності професійної діяльності. Запропоновано методи, які сприяють розвитку рефлексивного процесу, зокрема: портфоліо навчальних досягнень, рефлексивні журнали або щоденники, групова рефлексія, онлайн-ресурси та додатки.

Доведено, що в умовах швидкої зміни технологій, появи нових знань та навичок виникає потреба у самоосвіті, яка розглядається як безперервний процес вдосконалення, спрямований на підтримку актуальності знань, розвиток професійних і особистісних якостей. Підкреслено, що для досягнення ефективності самоосвіти важливо володіти певними навичками, серед яких: вміння самостійно ставити цілі, планувати свій час, контролювати досягнення та коригувати дії відповідно до результатів.

Наведено власний перелік методів самоосвіти, серед них: постановка цілей та планування, курси та онлайн-ресурси, рефлексія та оцінка результатів, співпраця з іншими. Зазначено, що у контексті освітнього процесу самоосвіта визначена терміном «інформальна освіта». Підкреслено, що процес самоосвіти як форми організації і реалізації є способом поглибленого вивчення галузі знань. Надано практичні рекомендації для успішної самоосвіти.

ВИСНОВКИ

У ході виконання дипломної роботи було досягнуто мети дослідження та виконано поставлені завдання:

1. Здійснено аналіз наукової розробленості теми та джерельної бази дослідження, що включає в себе огляд ключових праць та результатів досліджень. Серед них дослідження Тур О.М та Любович А.А. у співавторстві з Єсіною О.Г. про вимоги до української системи освіти у зв'язку з поширенням застосування ШІ як невід'ємного складника інформаційно-освітнього простору сучасної вищої школи. Відображено підхід групи авторів аналітичного звіту «Вища освіта в Україні: зміни через війну» та науковиць Романишин Ю. та Гончарової І. П. до питання реалізації державної програми «Освіта 4.0: український світанок». Розглянуто дослідження, присвячені змінам в українській освіті в період повномасштабного вторгнення, зокрема це праці Ніколаєва Є., Рій Г., Шемелинець І.

Висвітлено понятійний апарат дослідження. Розглянуто ШІ як складник інформаційно-освітнього простору. Відображено його використання у бібліотечній справі, адже з постійним розвитком інформаційних технологій виникає необхідність адаптації традиційних бібліотечних послуг до очікувань і потреб сучасних користувачів. Розглянуто дефініції термінів бібліотечна справа, цифровізація, електронний документ, цифрова культура.

2. Висвітлено систему вищої освіти в Україні. З'ясовано, що підготовка фахівців здійснюється за програмами на різних рівнях освіти, а саме на початковому рівні (короткий цикл) вищої освіти, першому (бакалаврському) рівні, другому (магістерському) рівні та третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) рівні. Зроблено короткий опис форм навчання та джерел фінансування. З'ясовано, що Міністерство освіти і науки України, у співпраці з Національним агентством із забезпечення

якості вищої освіти (НАЗЯВО), розробляє та затверджує стандарти вищої освіти для кожного рівня освітньої підготовки та для кожної спеціальності. Ці стандарти слугують основою для оцінки якості змісту та результатів освітньої діяльності, сприяючи підвищенню якості навчання та забезпеченню академічної мобільності студентів. Слід підкреслити, що освітні програми розробляються представниками ЗВО на основі відповідних стандартів.

3. Простежено процеси підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи; Описано особливості освітніх програм на бакалаврському, магістерському та освітньо-науковому рівнях у НАКККіМ. Підтверджено нормативне забезпечення реалізації здобувачами права на вільний вибір навчальних дисциплін, передбаченого пунктом 15 частини першої статті 62 Закону України «Про вищу освіту». Проведено ознайомлення з документом, що регулює дотримання норм академічної доброчесності у НАКККіМ.

Розглянуто Наукову бібліотеку НАКККіМ як структурний підрозділ, що забезпечує доступ до широкого спектра інформаційних ресурсів та виступає центром наукової комунікації, сприяє підвищенню рівня інформаційної культури студентів і викладачів. Проведено короткий аналіз електронних ресурсів бібліотеки – Репозитарію та Електронного каталогу. Зазначено, що діяльність Центру безперервної культурно-мистецької освіти НАКККіМ зосереджена на розвитку професійних компетентностей працівників культури.

4. Окреслено перспективні напрями формування та набуття цифрової компетентності фахівцями бібліотечно-інформаційної справи. Розглянуто поняття інформаційної грамотності та компетентності, розтлумачено поняття креативної компетентності. Визначено, що задля забезпечення високого рівня професійної діяльності працівників інформаційної справи необхідно інтегрувати технічні, аналітичні, комунікаційні та стратегічні навички, застосовувати їх у соціальних комунікаціях.

Проведено опис «Проекту рамки цифрової компетентності бібліотечного працівника», що представлений на державному порталі «Дія.Освіта». Розглянуто інструменти платформи «Дія.Освіта» для розвитку цифрових навичок бібліотекарів. Однією з ключових ініціатив виокремлено тест «Цифрограм для бібліотечних працівників», який дозволяє визначити рівень володіння цифровими компетенціями, виявити прогалини та сформулювати плани для подальшого навчання і вдосконалення.

Визначено, що для забезпечення розвитку компетентності у фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, важливо інтегрувати в навчальні програми як теоретичні знання, так і практичні навички, сприяючи таким чином формуванню професіоналів, здатних успішно функціонувати у динамічному цифровому середовищі. А задля подальшого розвитку цифрової компетентності важливо також включати навчання з управління проектами і робочими процесами в цифровому середовищі. Це передбачає здатність ефективно організовувати і координувати роботи, управляти часом та ресурсами, використовувати сучасні інструменти для планування і моніторингу проектів.

Акцентовано увагу на важливості розвитку вмінь у сфері великих даних та штучного інтелекту. Здатність до обробки та аналізу великих обсягів даних, а також використання інструментів ШІ для автоматизації та оптимізації процесів, є критично важливою для сучасних фахівців у інформаційній сфері.

5. Обґрунтовано переваги самоосвіти та саморозвитку як безперервного процесу удосконалення професійних і особистісних якостей фахівця, а також надати практичні рекомендації, які допоможуть зберігати високу мотивацію, організованість та систематичність навчання. Зазначено основні теоретичні підходи до мотивації: Теорію ієрархії потреб А. Маслоу, Теорію двофакторної мотивації Ф. Герцберга та теорію самовизначення Річарда Раяна і Едварда Деці. Проаналізовано основні мотиви здобувачів освіти до навчання. Акцентовано увагу на думці, що освітнє середовище, яке

формується у ЗВО, має вплив на мотивацію здобувачів. Визначено, що культура забезпечує мотивацію не лише в академічному сенсі, але й стимулює до творчості та інноваційної діяльності.

З'ясовано, що культура самодисципліни сприяє формуванню особистісних якостей, які є основою для успішного професійного розвитку, оскільки сучасний ринок праці вимагає від випускників навичок самоорганізації та здатності адаптуватися до нових умов. Крім того, зазначено, що культура мотивації та самодисципліни допомагає студентам уникати недоброчесності, що у загальному популяризує дотримання принципів академічної доброчесності.

Зазначено, що для формування самодисципліни у студентів ЗВО можуть використовувати різні інструменти, включаючи спеціалізовані програми та тренінги з тайм-менеджменту. Такі навички дозволяють студентам розподіляти ресурси та час так, щоб встигати виконувати як академічні завдання, так і брати участь у позанавчальній діяльності. Окрім цього, програми з розвитку самодисципліни включають навчання з постановки цілей, роботи над завданнями за дедлайнами, розвиток здатності концентруватися на роботі.

Описано основні проблеми, що виникають у ЗВО під час самостійної роботи здобувачів. Виокремлено рефлексію як важливий інструмент для підвищення ефективності професійної діяльності. Запропоновано методи, які сприяють розвитку рефлексивного процесу, зокрема: портфоліо навчальних досягнень, рефлексивні журнали або щоденники, групова рефлексія, онлайн-ресурси та додатки.

Доведено, що в умовах швидкої зміни технологій, появи нових знань та навичок виникає потреба у самоосвіті, яка розглядається як безперервний процес вдосконалення, спрямований на підтримку актуальності знань, розвиток професійних і особистісних якостей. Підкреслено, що для досягнення ефективності самоосвіти важливо володіти певними навичками,

серед яких: вміння самостійно ставити цілі, планувати свій час, контролювати досягнення та коригувати дії відповідно до результатів.

Наведено власний перелік методів самоосвіти, серед них: постановка цілей та планування, курси та онлайн-ресурси, рефлексія та оцінка результатів, співпраця з іншими. Зазначено, що у контексті освітнього процесу самоосвіта визначена терміном «інформальна освіта». Підкреслено, що процес самоосвіти як форми організації і реалізації є способом поглибленого вивчення галузі знань. Надано практичні рекомендації для успішної самоосвіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 5 років з дня затвердження Положення про акредитацію освітніх програм. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <http://surl.li/aby1gl> (дата звернення: 02.07.2024).
2. Бачинська Н. А. Запровадження освітньо-професійних програм спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: традиції та інновації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 95–101.
3. Бебик В.М. Соціально-комунікаційна праксеологія: поняття і методи. *Інформація і право*. 2011. № 2(2). С. 53-60. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/39009> (дата звернення: 17.04.23).
4. Бензелюк О.В. Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах професійної освіти. URL: <http://surl.li/dddig> (дата звернення: 04.03.2024).
5. Бібліотечна справа. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-39819> (дата звернення: 07.07.2024).
6. Бондар Л.В., Литвинчук Н.Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2020. URL: <https://www.journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/2970> (дата звернення: 01.11.2024).
7. Бурлука О.В. Самоосвіта як спосіб реалізації потреб особистості: *матеріали ХІІ-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку»*. URL: <http://surl.li/ggniox> (дата звернення: 07.09.2024).
8. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч.посіб. Київ:2014. 417 с.

9. Гедзик А. А., Кільдеров Д. Е. Про сутність поняття «інформаційна грамотність». зб. тез за матеріалами ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Філософські обрії сьогодення». Херсон: ХДАЕУ, 2021. 131 с.: 23-25. URL: <http://surl.li/fodfr> (дата звернення: 22.08.24).
10. Гончарова І. П. Професійна діяльність педагога в умовах цифрового освітнього середовища: матеріали міжрегіонального науково-практичного семінару (27 квітня 2023 р.) м. Біла Церква, Україна, с. 28-33. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735479/>(дата звернення: 24.08.2024)
11. Гуралюк А.Г. Штучний інтелект як інноваційна інформаційна технологія у педагогічних дослідженнях (аналітичний огляд). *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського*. м. Київ, 2023. URL: <http://surl.li/tpdeic> (дата звернення: 24.08.2024).
12. Даніл'ян В.О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз): монографія. Харків: Право, 2008. 184 с. URL: <http://surl.li/nimbew>(дата звернення: 17.03.24).
13. Дем'янюк Л. М. Штучний інтелект у бібліотечній практиці: зарубіжний досвід. *Бібліотека. Наука. Комунікація: Інноваційні трансформації ресурсів і послуг* : матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 4–6 жовтня 2022 р.). Київ, 2022. 588 с. С. 33–35. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004349>(дата звернення: 24.08.2024).
14. ДСТУ 7157:2010. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. Чинний від 2010-07-01. Вид. офіц. 2010.
15. Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
16. Збанацька О. М. Документ у реаліях сьогодення *Бібл. планета*. 2016. № 3. С. 23–27.
17. Івашкевич О.В. Штучний інтелект в акустиці функціонування книгозбірень України. URL: <http://surl.li/itsbnn> (дата звернення: 24.08.2024).

18. Інформаційний запит. Українська бібліотечна енциклопедія URL:<https://cutt.ly/LBm788i> (дата звернення: 24.08.2024).
19. Кириченко М. О. Інноваційний потенціал закладу освіти у відкритому глобалізованому інформаційному суспільстві. 2022. С.74-84. URL: <http://surl.li/hehpc>(дата звернення: 24.08.24).
20. Коваленко Ю.С. Правда і неправда в контексті соціальної комунікації: *матеріали VIII Міжнародної наук.-практ. конф.«Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи»*. Полтава, 2023. С.234 – 238. URL: <http://surl.li/swvtsq> (дата звернення: 13.03.2024).
21. Коваленко Ю.С. Роль науково-дослідної роботи в процесі підготовки фахівця: *матеріали. II Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю «Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі»*. Київ: МДУ, 2024.С.193 – 195.
22. Кодекс академічної доброчесності. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/Akademiia/publ_m/Codex_akadem_dobrochesnosti.pdf (дата перегляду: 22.10.2024).
23. Коновал Н.В. Інформаційна потреба: сутність та дефініції. URL: <http://conference.nbuu.gov.ua/report/view/id/350> (дата звернення: 24.08.2024).
24. Кудлай В. О., Петрова І. О. Фахова підготовка в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Маріупольському державному університеті: 20 років досвіду. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 142–147.
25. Ломачинська І.М. Документально-інформаційні комунікації в системі соціальних комунікацій : навч. посіб. для дистанційного навчання Київ, 2008. 301 с.
26. Любович А.А., Єсіна О.Г. Сучасні інформаційні технології в освіті. *Інформатика та інформаційні технології*: студ. наук. конференція (Одеса, 20.04.2025). Одеса: ОНЕУ. С.118-120. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147039123.pdf> (дата звернення: 24.08.2024).

27. Ляшенко І.В. Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності. *Народна освіта*. 2013. URL: <http://surl.li/vfsgnt> (дата перегляду: 05.09.2024).
28. Ляшенко О., Литвинова С. Розвиток цифрової компетентності вчених в умовах цифрової трансформації освіти і науки. Освіта для цифрової трансформації суспільства: монографія. С.99-120. URL: <http://surl.li/eqalam> (дата звернення: 23.10.2024)
29. Макарова А. М. Інформатизація суспільства та освіти. 2022. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/13182/1/Aktualni%20problemi%20ta%20perspektivi%20rozvitku%20Ukrayini_2022_277-278.pdf (дата звернення: 17.04.23).
30. Маранчак М. Перспективи застосування публічними бібліотеками України технологій штучного інтелекту. URL: *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, (13), 61–71. 2024. URL: <http://surl.li/tgwhmu> (дата звернення: 24.08.2024).
31. Мельник С.В. Професійно-кваліфікаційне забезпечення в Україні сфери бібліотекознавства, документознавства та інформології. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 2. С. 7–11. URL: <http://surl.li/fjmtcs> (дата звернення: 24.08. 2024).
32. Мудроха В. О. Особливості формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 2. С. 109–114.
33. Наукове товариство, студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених. URL: <https://nakkkim.edu.ua/science/rada-molodikh-vchenikh-aspirantiv-ta-zdobuvachiv> (дата звернення: 29.09.2024).
34. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46207/> (дата звернення: 07.07.2024).

35. Освіта 4.0: український світанок. URL: <http://surl.li/qrdtrn> (дата звернення: 07.07.2024).
36. Освітньо-наукова програма «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». URL: <http://surl.li/dgfyxy> (дата звернення: 29.09.2024).
37. Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність та документаційне забезпечення управління». URL: <http://surl.li/lszcrh> (дата звернення: 29.09.2024).
38. Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність та медіакомунікації». URL: <http://surl.li/rtrrsv> (дата звернення: 29.09.2024).
39. Офіційний сайт Центру досліджень соціальних комунікацій НБУВ URL: <http://surl.li/zhbrnb> (дата звернення: 07.07.2024).
40. Павличенко А., Пащенко О., Медведовська, Т., Вишньова, В. Самоосвіта студентів закладів вищої освіти та її роль у процесі професійної підготовки фахівців в умовах цифровізації освіти. Grail of Science, 2023, 590-594. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023.110> (дата звернення: 07.09.2024).
41. Палеха Ю.І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань: навчальний посібник – вид. 4-те (виправлене доповнене) Київ: Ліра-К, 2017. 624 с.
42. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 7, ст.45). Документ 32/95-ВР, чинний, поточна редакція. Редакція від від 01.01.2022, підстава - 1089-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80/conv#Text> (дата звернення: 07.07.2024).
43. Про бібліотеку. URL: <https://nakkim.edu.ua/science/biblioteka/49-naukova-biblioteka/pro-biblioteku> (дата звернення: 30.09.2024).
44. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII, чинний, поточна редакція. Дата оновлення: 28.05.2024, підстава - 3062-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 07.07.2024).

45. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV, чинний, поточна редакція. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 13.02.2023).

46. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік від 29.04.2015 № 266. Дата оновлення: 21.12.2022, підстава - 1392-2022-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.07.24).

47. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України. Документ 3814-ХІІ, чинний, поточна редакція. Редакція від 21.06.2024, підстава - 3683-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 27.07.2024).

48. Проєкт рамки цифрової компетентності бібліотечного працівника. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/9777-ramka_dla_bibliotekariv.pdf (дата звернення: 29.07.2024)

49. Пунченко О. П., Лазаревич А. А. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства. *Гума-нітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2015. С. 21-30. URL: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/57498> (дата звернення: 17.04.23).

50. Ржечицька С. А. Проблеми та переваги дистанційного навчання в мистецьких закладах вищої освіти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 3. С. 100–105.

51. Розман І.І. та Петрова А.В. Концептуальний підхід до формування цифрової компетентності у здобувачів вищої освіти. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)*: журнал. 2023. № 10(16) 2023. С. 730-739.

52. Романишин Ю. Цифрова інформаційна компетентність в рамках освіти 4.0. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. С.262-267. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/65_2023/part_3/65-3_2023.pdf#page=262 (дата звернення: 24.08.2024).

53. Сидорова А.І., Павленко С.А., Павленкова О.В., Амосова Л.І., Ткаченко І.М. Самоосвіта студента як фактор підготовки спеціаліста в сучасних умовах. *Удосконалення якості підготовки лікарів у сучасних умовах*. С. 190-191. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200104927.pdf> (дата звернення: 08.09.2024).

54. Соколова Г.Б. Сучасний стан економічної культури підприємств в умовах цифровізації. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/6_17_ukr/42.pdf (дата звернення: 04.04.2024).

55. Статут Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. №244 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. №761). URL: <http://surl.li/hehrb> (дата перегляду: 03.05.2023).

56. Статут Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Погоджено загальними зборами трудового колективу протокол №1 від 17.02.2020. Київ, 2020. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/Akademiia/publ_m/orhaniz_d/STATUT_2020.pdf (дата звернення: 02.09.2024).

57. Тарасенко Р.В. Інформаційне право: навчально-методичний посібник. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. 512 с.

58. Тур О.М. Штучний інтелект як невід’ємний складник інформаційно–освітнього простору сучасної вищої школи. *Інноваційні практики наукової освіти : матеріали III Всеукр. наук.–практ. конф. (Київ, 6–12 груд. 2023 р.)*. Київ, 2023. С. 765–768. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/14951> (дата звернення: 24.08.2024).

59. Хрущ С. О. Компетентності бібліотечного фахівця як чинник формування інноваційного медіапростору. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 156-164.

60. Центр неперервної культурно-мистецької освіти. URL: <https://nakkkim.edu.ua/instituti/institut-publichnogo-upravlinnya-ta-kadrovoji-politiki> (дата звернення: 30.09.2024).

61. Чалий І.В., Бутенко Т.А. Використання ресурсів порталу «Дія.Освіта» для організації самостійної роботи студентів з дисциплін ІТ спрямування. URL: <http://surl.li/zseqdu> (дата звернення: 23.10.2024).

62. Черняк Н. О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2013. С. 388-393. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2013_38-39_63 .(дата звернення: 01.11.2024).

63. Швецова-Водка Г.М. Вступ до бібліографознавства: навч. посіб. для студентів напряму 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліогр.» . Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. 3-тє вид., випр. та допов. Рівне, 2011. 231 с. URL: <http://oa.elibukr.org/handle/1984/1453> (дата звернення: 25.08.2024).

64. Як подати інформаційний запит? URL: <https://igov.org.ua/subcategory/1/10/situation/47#anchor1> (дата звернення: 24.08.2024).